

www.MinisterieVanPropaganda.org

IPSO

CAHIERS 1

Over de geschiedenis
van de CPN

**60 jaar CPN
60 jaar strijd voor vrede,
democratie en socialisme**

**Cahiers over de geschiedenis van de
Communistische Partij van Nederland**

Prijs f 5,-

**60 JAAR CPN
60 JAAR STRIJD VOOR VREDE,
DEMOCRATIE EN SOCIALISME**

Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek

Ter inleiding

Sinds korte tijd houdt het IPSO zich bezig met de bestudering van de geschiedenis van de Communistische Partij van Nederland.

Vaak beperkt de kennis omtrent de geschiedenis van de CPN zich tot afzonderlijke acties of manifestaties. Veel is in het geheel niet bekend. Een werkelijke waardering van het werk van vele duizenden communisten, van hun bijdrage aan de ontplooiing van de arbeidersbeweging en hun bijdrage aan de strijd voor vrede, democratie en socialisme is zo nauwelijks mogelijk.

Het gaat er niet in de eerste plaats om het verleden weer in herinnering te roepen. Er is behoefte aan diepgaand onderzoek. Uiteraard moeten daarbij ook moeilijke vraagstukken op onbevangen wijze worden benaderd.

Een dergelijke studie naar de ontwikkeling van de theorie en de praktijk van het communisme in Nederland zal er toe kunnen bijdragen, dat de rijke en met veel offers vergaarde ervaring optimaal betrokken wordt bij het oplossen van vraagstukken die zich in de huidige tijd aandienen.

Dit eerste nummer van de cahiers over de geschiedenis van de CPN bevat de tekst van de inleidingen die zijn gehouden op het symposium ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van de CPN.

In komende nummers zullen studies en documenten worden gepubliceerd.

De cahiers zullen onregelmatig verschijnen.

DE GROTE LIJNEN IN DE GESCHIEDENIS VAN DE CPN

Het ontstaan van de arbeidersklasse is een maatschappelijk proces, geen subjectieve daad. Het is het kapitalisme in zijn industriële fase dat de klasse schept van uitgebuite mensen, van hen die slechts hun arbeid te verkopen hebben.

Het bewust en doelgericht *handelen* gaat een rol spelen bij de vorming van de arbeiders*beweging*, de organisatie der arbeiders met het doel om macht te vormen.

De meest algemene vorm daarvan is de vakbeweging, maar internationaal en nationaal zijn de verschijningsvormen van beweging en organisatie van arbeiders uiterst geschakeerd. Variërend van zangkoren, coöperaties en geheelonthoudersorganisaties tot die algemene of categorale vakbonden.

Binnen dat bonte geheel zijn de arbeiders*partijen* ontstaan met het doel invloed uit te oefenen op de *politieke* verhoudingen. De socialistische arbeiderspartijen, vruchten van het denken en werken van Marx en Engels, willen de politieke macht beïnvloeden en uiteindelijk wijzigen.

Binnen de socialistische beweging heeft zich over deze doelstelling zelf, over de wijze waarop het socialisme tot stand gebracht zal worden, over het karakter van het kapitalisme, over de vorm van strijd en strijdorganisatie, en niet in de laatste plaats over haar internationale samenhang, in het begin van deze eeuw de scheiding binnen de socialistische beweging voltrokken, die zijn exponenten heeft in sociaal-democraten en communisten.

Dat is geen voltooid proces. Nieuwe massa's worden in het strijdproces betrokken, de positie van maatschappelijke groepen verschuift, ervaringen worden verwerkt, inzichten verdiepen of wijzigen zich. In het kader van dat onvoltooide proces van een heftig bewegende maatschappij bezien wij het zestigjarig bestaan van de CPN.

Optimistische opvatting

Vorming en ontwikkeling van een communistische partij is de meest bewuste collectieve menselijke daad in de context van de kapitalistische maatschappij. Een communistische partij wil de maatschappij kennen, analyseren en zodanig handelen, dat in het verloop van de ontwikkeling dier maatschappij wordt ingegrepen en dat ze uiteindelijk wordt omgevormd. Het gaat er haar om, aan de op zichzelf onvermijdelijke tegenstellingen en botsingen binnen het kapitalisme bewust richting te geven.

De combinatie van klassentegenstellingen en klassenbotsingen met de bewuste analyse en sturing — daarvoor bestaat de communistische partij. Haar onderliggende en altijd weer doorslaggevende drijfveer is de wetenschap van de onverzoenlijkheid van die klassentegenstellingen, van de onoplosbaarheid der tegenstellingen *binnen* het kapitalistische stelsel en, daarmee samenhangend, van het op lange termijn voortdurend groeien van de kracht en het scheppend vermogen van de massa der niet-bezitters en haar vermogen het kapitalisme te vervangen door het socialisme.

Daar ligt de scheiding met de sociaal-democratie, die steeds meer gekenmerkt wordt door een combinatie van ontzag voor het stelsel als zodanig en ongeloof in de massa — en waarin daardoor het terugwijken voor en de coöperatie met het kapitaal als leidraad voor het handelen voortdurend terugkeert.

De communistische opvatting is optimistisch, een optimisme, dat ze grondt op fundamentele ontwikkelingen, die te begrijpen en te beheersen zijn.

In dit proces is het optreden van personen, van hen die de ontwikkelingen herkennen en daarin actief sturend en leidend optreden, van bijzonder gewicht. Een beweging als de onze ontleent haar grootheid mede aan de visie, de moed en de offers van eindeloos vele van zulke vrouwen en mannen. De namen van haar grondleggers, Marx, Engels, Lenin, zijn een begrip. Maar beslissend toch in deze optimistische wereld-visie is het handelen van mensen gezamenlijk. En dus moet, historisch beschouwd, een bijzonder licht vallen op wat *de* communisten, collectief ingrijpend en leidend in de stroom der gebeurtenissen, verrichten.

Een levend instrument

Het is stellig een tekortkoming in vele beschouwingen over onze partij-geschiedenis dat *dit* beslissende aspect onderbelicht is gebleven. Beschrijvingen over de vooroorlogse partij lijden daaraan, worden te vaak gebaseerd op wat enkele *personen* deden — in positieve of negatieve zin. Ook beschouwingen over de CPN in de oorlog, waar ik er zelf enkele van geleverd heb, kennen die zwakte, die vertekening. Ze zijn niet onverklaarbaar, want politieke geschiedschrijving gebeurt, zeker door politieke mensen, vanuit een politieke stellingname in een concrete strijdsituatie waarvan het gezicht vaak weer door personen wordt aangegeven.

Het zal echter zaak zijn de geschiedenis van onze hele partij grondiger en beter te ontleden dan tot nu toe gebeurd is, dat wil zeggen zo objectief als subjectieve mensen dat kunnen. Richtinggevend zou daarbij moeten zijn wat mr. De Leeuw 41 jaar geleden schreef, namelijk dat geschiedschrijving die *niet* objectief wil zijn, dat wil zeggen niet ook onaangename waarheden erkent, geen functie kan hebben als *ervarings*-verwerking, waarvoor ze toch bedoeld is. Bij die beschouwing is voor ons de partij niet iets dat met een aureool van heiligheid is omgeven. Ze is uiteindelijk een instrument, geen doel op zichzelf. Een *levend* instrument natuurlijk, met belangrijke waarden als kameradschap, solidariteit, trouw, opofferingsgezindheid — maar dat mag nooit de blik verengen — om haar tot méér te maken dan een *middel*, om maatschappelijke doelen te bereiken.

Daarom heeft bijvoorbeeld een jonge partijgenoot niet, zoals iemand eens meende, „er een verleden bijgekregen”. Je krijgt, als je communist wordt, stellig in vele opzichten een nieuwe kijk op *het* verleden. Je neemt bovendien verantwoordelijkheid voor het voortzetten van een eervol stuk strijd.

Maar je wordt niet — hoe zou het ook kunnen — medeverantwoordelijk voor wat dat instrument, de partij, in andere omstandigheden was, voor hoe anderen het hanteren — hoe groot ook je waardering daarvoor zal zijn, en met hoeveel respect je ook de vaak ontzaglijke inspanning van je geestverwanten uit een eerdere tijd zult benaderen.

Een objectieve ervaringsverwerking vereist, echter, dat zulke waardering en respect nooit tot mythologisering of mystificaties leiden.

Afkeer van reformisme

Wij plaatsen de stichting van de CPN in november 1918, op het congres van de Sociaal Democratische Partij, waar besloten werd de naam Communistische Partij aan te nemen, de CP die zich zou aansluiten bij de in vorming zijnde derde, door Lenin voorbereide en gestichte communistische internationale.

Dat was negen jaar nadat de Tribune-groep van linkse marxisten uit de SDAP gestoten was en nog veel langer nadat die groep zich gemanifesteerd had en binnen de SDAP de strijd begonnen was tegen een zich steeds meer op reformisme en parlementarisme richtende hoofdstroom. In die periode van linkse, tegenover de overheersende stroming in de sociaal-democratie opgestelde, groeps- en partijvorming ontstonden ook vele banden met die andere, eerder afgesplitste tak van de sociaal-democratie, het anarchisme; — en verder met het christen-radicalisme of pacifisme.

Afkeer van het reformisme was een bindend element tussen radicale arbeiders, bewogen kunstenaars als Gorter, pedante schoolmeesters als Van Ravesteyn, christen-socialisten als Ds. Kruyt, taaie vechtijassen als Wijnkoop en De Visser.

Meningstrijd en partijstrijd

De vorming van een communistische partij op dat moment was een belangrijk feit. De ondersteuning van de Oktober-revolutie, de aansluiting bij een op eensgezinde strijd georiënteerde Internationale, de zelfstandige vertegenwoordiging in het parlement die in 1918 plaats vond — het was een grote stap vooruit in de Nederlandse arbeidersbeweging.

Van daaruit zou met vallen en opstaan, met heldendom en volhardendheid — maar ook met mislukkingen en misslagen — de weg worden gevonden naar belangrijke posities, op hoofdvraagstukken en op hoofdmomenten.

Maar het feit dat de partij ontstond, *niet* op basis van ervaringen en stellingname van een belangrijk deel der arbeidersklasse, en met name van de grote vakorganisaties, maar door in sterke mate intellectuele geschillen, dat ze meer een concentratiepunt van uiteenlopende soorten anti-reformisme dan van marxistische massa-politiek was, zou lange tijd haar reikwijdte beperken en haar optreden hinderen.

De echte partijstrijd is in de loop der jaren in feite bijna altijd *daarover* gegaan.

Zowel die van het midden der twintiger jaren, van Wijnkoop tegen Sneevliet en de zijnen, als die van het eind der vijftiger jaren rond de EVC.

Een woordje over dat begrip „partijstrijd”.

In het verleden hebben in onze partij wel theorieën de ronde gedaan als of partijstrijd als zodanig iets goeds, en onmisbaars zou zijn. Dat is een vertekening van de werkelijkheid. Wat nodig en onmisbaar is, is kame-raadschappelijke, openhartige meningenstrijd, discussie over de te voeren politiek, binnen de daarvoor door onze organisatiebeginselen gestelde lijnen, die bepaald niet enghartig bemeten zijn. Partijstrijd, dat wil zeggen het met kracht en geconcentreerd optreden tegen groepsgewijze tendensen *kan* nodig zijn, maar is dan ook nooit meer dan een afgedwongen noodzaak, waarvoor in dat geval ook niet uit de weg gegaan mag worden. Maar een ideaal, dat als het ware *gezocht* zou moeten worden, en waarbij voortdurend zou worden gestreefd naar een verhouding van overwinnaars en overwonnenen — dat kan het nooit zijn voor hen die de partij niet tot een secte willen maken.

De taken van de partij

De doelstelling van de communistische partij is in wezen meerzijdig. Ze is het streven naar een socialistische maatschappij, en dat via de dagelijkse strijd, dus *verbonden* met het bereiken of verhinderen van dingen op het gegeven moment. Alleen het ene zou leiden tot onvruchtbaar utopisme, alleen het andere tot perspectiefloos practicisme. De samenhang van beide is een wezenskenmerk van het communisme.

Daar liggen ook de maatstaven waarmee je de betekenis van het zestigjarig bestaan van de partij moet meten.

Er is een wereldgebeuren, daarin speelt Nederland een rol — en hoe moet je in dat geheel dan weer het optreden van de CPN beoordelen. Daar gaat het om.

Wat was het wereldgebeuren?

De imperialistische wereldoorlog, de Oktoberrevolutie 1917 in Rusland, de neergeslagen revolutionaire bewegingen elders, terwijl revolutionair Rusland zich aan de bloedende vingertoppen aan het eb van de contra-revolutie onttrok. De terugslagen van de arbeidersbeweging in de twintiger jaren, de wereldcrisis, fascisme in grote delen van Europa en Azië. En ook, als lichtstraal, het ontwaken van de Aziatische vrij-

heidsbeweging. De tweede wereldoorlog, bezetting en uitroeiing, nationale anti-fascistische vrijheidsstrijd. De overwinning van het fascisme, de geweldige rol daarin van de Sowjet-Unie, de uitbreiding van het socialisme.

Daarna koloniale reactie en koude oorlog, economisch gepaard gaand met een nieuwe golf van massaproductie en schaalvergroting in het kapitalisme.

De patstelling van de kernbewapening en daardoor de koude vrede in plaats van de koude oorlog, de stormachtige de-kolonisatie met het ontstaan van socialistisch China als machtige impuls. Cuba. Vietnam.

Nederland daarin, land met enkele reusachtige multinationals die de rest van de industriële bedrijvigheid ver overschaduwden, met een bourgeoisie die, verbluft mede door het Aziatische gebeuren, krampachtig en laf naar vele kanten over de grenzen haar houvast zocht.

Wat waren, in die omstandigheden, door de zestig jaar heen, de taken van een communistische partij? Er springen er een vijftal uit.

De verdediging van de arbeidersbelangen, van de vrede, van de nationale veiligheid en zelfstandigheid, van de democratische rechten en de actieve internationale solidariteit, lange tijd in het bijzonder gericht op verdediging van het eerste socialisme op aarde, de Sowjet-Unie — maar daarop niet alleen — denk aan Indonesië.

Kijk je over zestig jaar terug, dan zie je dat *deze* doeleinden de hoofdlijnen van het partij-optreden bepaald hebben — niet als strakke lijn *naast* elkaar, maar dikwijls door elkaar heen, omdat er een voortdurende samenhang is — de samenhang die door het kapitalisme *zelf* wordt aangebracht.

Tactische strijdvragen

Fouten, vergissingen, aarzelingen of ook kleinzieligheden, die er geweest zijn, uiteindelijk betroffen die, naar ik meen te kunnen zeggen, de tactische uitwerking, niet de hoofdlijnen. Meer in het bijzonder waren ze te vinden op het belangrijkste en moeilijkste terrein van deze tactiek, de wijze waarop vóór die hoofddoelen de onontbeerlijke eenheid en bondgenootschappen, hoofdelementen voor het bereiken van *ieder* doel, werden nagestreefd.

Daar wreekte en wreekt zich ook de kom-af van de partij, haar daarbij eerder gesignaleerde links-sociaal-democratische en ook deels anarchistische moedermelk.

Er zijn perioden geweest, vooral in de twintiger jaren, dat deze tactische strijdvragen de partij als geheel en haar hoofddoelstellingen als het ware overwoekeren. Maar de uitkomst van dit vaak onverkwikkelijk gebeuren was wèl dat in de loop van de jaren dertig in hoofdzaak het terrein werd betreden waar de eenheidskrachten voor vrede, democratie en crisisbestrijding moesten worden gevonden, de arbeidersmassa's en hun organisaties.

Ook de koude oorlogstijd en zeker de begintijd daarvan, laat episoden zien waarin, door de snelle overgang van een zegevierende tot een vervolgd partij, onstandvastige reacties de strijd voor de hoofddoelstellingen nadelig beïnvloedden.

De tactische grilligheid die De Groot paarde aan een vaak onmiskenbaar scherp inzicht en strijdvaardigheid heeft in die zin ook de jonge, uit het verzet afkomstige generatie, die de vele gevallen op vaak verantwoordelijke posten moest vervangen, beïnvloed.

De anti-Vorrink-campagne van '48, een aantal reacties op de watersnoodramp van 1953, de overtrokken beoordeling van bepaalde meningen over de Sowjet-Unie en Stalin zijn daarvan voorbeelden.

Gezegd zij dat de verbeterde strijd tegen koloniale oorlogen, tegen de Amerikaanse dreiging met de atoomvernietiging, tegen het herstel van de Wehrmacht en tegen vervolging en dreigend verbod van de partij ook een zeer rauwe was.

Beslissende momenten, beslissende krachten

Maar overheersend is toch het grote in de partijgeschiedenis. Zij vocht in de dertiger jaren tegen de crisis, zij organiseerde de werklozen en behoevde ze voor het pauperdom waar het fascisme zijn aanhang zocht. Zij werkte onvermoed aan de anti-fascistische eenheid en met die bagage begon ze haar heldenrol in de oorlog, waarvan de Februari-staking de duurzame bevestiging is en die zonder de voorafgaande hardnekkige anti-fascistische strijd ondenkbaar is. Zij organiseerde de strijd tegen de koloniale oorlog; ook, met het ANJV, waar dat het moeilijkst was, onder de soldaten. Zij streed tegen de beperking van arbeidersrechten, voor de democratie, inspireerde de loonstrijd.

Zij hield, om het maar eens traditioneel te zeggen, èn in de dertiger jaren, èn in de oorlog, èn daarna onder Amerikaanse en Duitse druk de fakkel van het nationale bewustzijn hoog. En zij vocht tegen de bewapeningswedloop en oorlogsdreiging.

Altijd, en altijd opnieuw, in het vertrouwen dat in de massa de krach-

ten aanwezig waren om die strijd tot een invloedrijke te maken.

Haar verdienste is dat zij op *beslissende* momenten, of het nu de Februari-staking was, de actie tegen Speidel, de troepenuitzending naar Indonesië, de loonbeweging van 1963 die bij de ADM begon, de strokartonactie, de strijd tegen de N-bom of de anti-stakingswet — dat zij op *beslissende* momenten de *beslissende* krachten heeft weten aan te voeren.

Maar wie massa-invloed uitoefent *wordt* ook beïnvloed. Dat hoort zo. Zo is er een grote ontwikkeling geweest in de houding van onze partij met betrekking tot de vakbeweging, sedert de tijd van Sneevliet en het NAS, sedert de Rode Vakverenigingsoppositie — en sedert de EVC. Door haar verdediging van de democratie tegen het fascisme, door het anti-fascistische verzet, en door de wijze waarop de internationaal georganiseerde bourgeoisie de nationale democratische instellingen als hinderlijke obstakels is gaan beschouwen en behandelen — door al deze factoren heeft de partij haar gefundeerde kritiek op de wijze waarop de bourgeoisie het parlementaire stelsel hanteerde in de loop der jaren ontwikkeld en verdiept tot uitgangspunten, die haar tot de meest consequente verdedigster van de parlementaire en democratische rechten hebben gemaakt.

Dezelfde oorlogservaringen, het anti-nationale karakter van het imperialisme en het groeiende inzicht in de onmisbaarheid van onze eigen partij-autonomie gingen gelijk op met verscherping van ons inzicht in de diepe wortels van het nationale gevoel en de positieve betekenis die de nationale zelfstandigheid van een land als het onze kan en moet hebben.

Als de tijd verder gaat, de omstandigheden ontwikkelen zich, verdiept zich ook de eigen plaatsbepaling. Dat hoort bij een levend organisme.

Solidariteit met Sowjet-Unie

En dat geldt ook voor die voor een communistische partij zo belangrijke relatie tot de Sowjet-Unie.

Onder invloed van de Oktober-revolutie en de voorbereiding van de Communistische Internationale werd een bestaande links-sociaal-democratische partij, de SDP, tot communistische partij. Op dat moment werd ook de verdediging van de jonge, bedreigde Sowjet-Unie een van haar hoofdtaken — een taak die ze, met haar beperkte krachten, met ere heeft vervuld.

Dat is een historisch gebeuren geweest, want het ontstaan en in leven blijven van de Sowjet-Unie was een van de zeer grote momenten in de menselijke geschiedenis.

Voor het eerst heeft in 1917 in Rusland een revolutie plaatsgevonden die bewust was voorbereid en georganiseerd voor een bewust doel, de afschaffing van de klassenmaatschappij en die op dat hoofddoel slaagde. Daarmee gebeurde iets wat een menselijke historie niet kende, iets wat inderdaad de mens verheft doordat het hem meester maakt over de ontwikkelingen.

In dit grootse gebeuren heeft onze partij haar solidariteitsaandeel gehad en dat alleen al rechtvaardigt haar bestaan.

De Russische revolutie bleef alleen staan, in de rest van de wereld liep het revolutionaire tij weg. De Russische communistische partij bleef als allesbeheersende taak de geforceerde opbouw van een geïndustrialiseerde, militair sterke staat.

Daarom kreeg de Komintern een ander karakter dan de opzet was geweest, zij bestond uit één partij die de macht had en die macht vrijwel geheel op de nationale inspanning richtte, en een veelheid van oppositiepartijen van totaal uiteenlopende aard en nationale omstandigheden. De Sowjet-partij ging onvermijdelijk sterk overheersen, hetgeen met zich bracht dat de strijd die in de twintiger jaren *in* die partij woedde, ook een weerspiegeling vond en in de personen die in de Komintern de Sowjet-partij vertegenwoordigen, en dus in de Kominternleiding zelf. Lenins aanvankelijke gedachte van eenheid van doel en eenheid van opvattingen, ook over de partij-opbouw, werd tot een van bovenaf geleide apparatuur, die via commissies en instructeurs (die ook aan sterke wis-selingen onderhevig waren) partijen ging bedillen.

Komintern en autonomie

De uitwerking was niet altijd negatief. De Komintern heeft, uiteindelijk, stellig positief gefunctioneerd toen onder haar invloed de Nederlandse C.P. zich ging oriënteren, ook door de samenstelling van haar leiding, op de massa van het proletariaat en zijn organisaties.

Diezelfde beoordeling kan men echter niet geven van het scheidsrechter-spelen in de jaren daarvoor — en trouwens ook daarna — noch bijvoorbeeld van de aarzelingen tegenover de Franse Volksfrontinitiatieven, die eerst door Dimitroff op het 7e wereldcongres in hun ware perspectief werden ingesteld.

In de jaren na dat invloedrijke congres verminderden echter de positie-

ve kanten van de Komintern; ze werd steeds meer een organisme dat de staatkundige manoeuvres van de Sowjet-Unie tegen het opkomend fascisme een ideologische jas trachtte aan te trekken.

De opheffing in 1943, met het argument dat de partijen zichzelf zelfstandig konden en moesten oriënteren was over-tijd.

In de CPN-leidingen van de dertiger jaren heeft de Komintern-methodiek en de wijze waarop zij werd doorgevoerd stellig lang doorgewerkt en al waren, zeker direct na het 7e wereldcongres, de Komintern-opvattingen conform de nationale weg die gegaan moest worden, de methoden van leiden waren schadelijk, en liggen ten grondslag aan ten minste een *deel* van de conflicten die er in die tijd waren. Internationale verbindingen die niet gebaseerd zijn op de meest strikte autonomie en de door congressen en partijbestuur vastgestelde politiek, *moeten* tot tegenstellingen, intriges en tot afbreuk aan daadkracht leiden.

Daarom was ook de in 1948 opgerichte Kominform, met haar weekblad, een anomalie en waren pogingen nadien, om via zogenaamde conferenties of gastsprekers op congressen aan partijen meningen op te leggen, uit den boze. Pas op de Berlijnse bijeenkomst van communistische partijen in 1976 is deze autonomie volledig en openbaar erkend. En dat is definitief.

Stalin, symbool en misstanden

Onze partij is, onder andere door haar ontstaan (en door haar geringe machtspositie) minder vervlochten geweest met de Sowjet-Unie dan andere. Zeker zijn de banden met dit land en vooral de oriëntatie daarop lange tijd zeer sterk geweest. Ook de eerbetuiging aan Stalin en het geloof in zijn woorden, die daarmee gepaard gingen.

Toch moet men hier scherp onderscheiden. In de Sowjet-Unie werd Stalin, onder omstandigheden die hier onmogelijk kunnen worden besproken, laat staan doorvorst, tot de absolute centrale figuur, ook en vooral waar het op beslissingen en maatregelen aankwam.

Voor Nederland en de Nederlandse partij die wij zijn, en die volstrekt niet op de hoogte was van het werkelijke karakter van Stalins machtspositie, kon dat niet gelden. Stalin was hier voor de communisten een symbool — van de opbouw van het socialisme en de vernietiging van het Hitler-fascisme. Dat symbool werd te zeer verheerlijkt, maar het was niet van doorslaggevende invloed op de wijze waarop onze partij functioneerde, of op haar positie als partij van de Nederlandse ar-

beidersklasse.

Toen eenmaal in de Sowjet-Unie de misstanden die onder de vlag van het eerbetoon aan Stalin waren ontstaan aan de orde werden gesteld, hebben *wij* gezegd dat we dingen hadden verdedigd, op afstand, die niet te verdedigen waren en we hebben verklaard dat *geen* oordelen meer zouden worden geveld, dat wil zeggen keuzen gemaakt, over wat we zelf niet *konden* beoordelen.

Dat is ons, toen er een terugval in Komintern-methoden was bij campagnes tegen China en laster tegen de PKI, tot leidraad gebleven, ook toen we daarin in Europa alleen stonden.

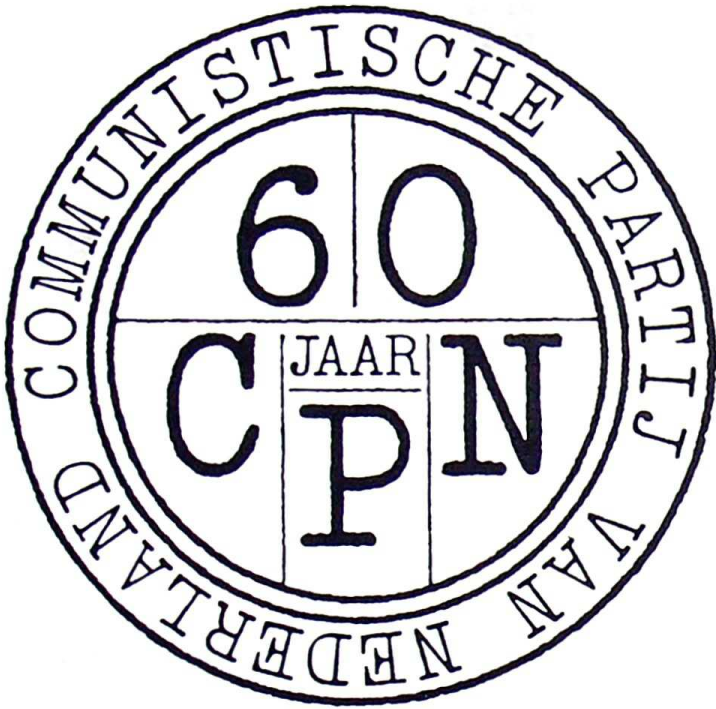
Deze opvatting leidt ons ook vandaag, ze is het noodzakelijke complement van ons streven om voor gezamenlijke doelen gezamenlijk op te treden tegen de gezamenlijke tegenstander, het imperialisme.

Bijdrage aan nationale geschiedenis

Zestig jaar CPN in ruim dertig minuten, het kan slechts om hoofdlijnen gaan. Ik heb getracht er enkele te schetsen, zoals straks Joop Wolff en Gijs Schreuders zullen doen, mogelijk enkele gezichtsbelemmeringen te helpen verwijderen, belangstelling te wekken voor studie, die tegelijk liefdevol, trots en eerlijk kan zijn — en die ons vooruit helpt. Daar gaat het om.

Wat zoveel duizenden vrouwen en mannen hebben bijgedragen aan het *beste* van onze nationale geschiedenis van de laatste zestig jaar, wat zij gedaan hebben voor hun klasse, hun land en het socialisme, verdient dat.

MARCUS BAKKER

ONZE ANTI-KOLONIALE TRADITIE EN DE STRIJD IN INDONESIË

Het is een modeverschijnsel geworden om het begrip marxisme-leninisme aan de orde te stellen. Tegen wezenlijke discussie over de noemer leninisme hebben wij geen bezwaar.

Sommigen menen, dat wij met het gebruik van deze term aan fetisjisme doen, dat het gaat om een geijkt gewicht, dat echter aan her-ijking toe zou zijn. Laten wij het er vooraleerst op houden dat wij ons bezinnen op de inhoud van het begrip, op de vraag hoe het uit de historie op ons toe komt en hoe het de lijn van onze partij heeft bepaald.

Waar lag de overeenkomst tussen de oude Hollandse marxistische school en Lenin en waar bleef deze in stand?

Op het gebied van de principiële kritiek op de sociaal-democratie en op die analyse van het imperialisme, als hoogste stadium van de kapitalistische ontwikkeling, die *het bondgenootschap van de massa's in de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen en de grote volksmassa's in de onder-drukte, onder-ontwikkelde landen* als onontbeerlijk ziet voor de overwinning van het proletariaat, in de afzonderlijke landen zowel als mondiaal beschouwd.

Bij alle onbegrip over de betekenis van het nationale vraagstuk was het Herman Gorter, die deze noodzaak onderkende, meedogenloos het kolonialisme geselde (ook haar lakeien binnen de rechtse sociaal-democratie) en met vuur opkwam voor de vrijheid van het Indonesische volk en tegen de koloniale politiek die in Nederland een van zijn voor-naamste centra vond.

Het beste erfgoed van de Tribunisten

In zijn vlamvend vlugschrift „Het imperialisme, de wereldoorlog en de

sociaal-democratie'' (herfst 1914) schreef Gorter: „Maar de revolutionaire sociaal-democratie is, moet althans zijn, tegen de kapitalistische koloniale politiek. Waarom? Omdat de koloniale politiek altijd gevoerd wordt door middel van roof en plundering, moord en de vreselijkste uitbuiting. Daarin kan de revolutionaire sociaal-democratie niet toestemmen, niet alleen om de hoogste beginselen en idealen van menselijkheid, die zij altijd vertegenwoordigt maar ook uit eigen belang . . . Koloniale politiek kan, in het klein en voor het ogenblik, dus grote voordelen geven aan het proletariaat, in het groot gezien en op den duur bederft zij het leven der arbeidersklasse. Koloniale politiek kan aan een gedeelte der arbeidersklasse, in het klein en gedeeltelijk ten goede komen, zij bederft evenwel op den duur de strijd der klasse. Daarom kan het proletariaat in het algemeen reeds niet meedoen aan kapitalistische koloniale politiek, en komt het er door in een sterkere tegenstelling tegenover het kapitaal. Maar is dit reeds zo met de gewone, ook vroegere koloniale politiek, te meer is dit nog het geval met de moderne en imperialistische''.

Tot zover het citaat van Gorter. Deze uiteenzetting toont aan hoe noodzakelijk, hoe urgent en reëel ook het bondgenootschap is tussen de massa's in de onderdrukkende en de onderdrukte landen in het tijdperk van het imperialisme. Dit is een van de belangrijkste uitkomsten van de leninistische analyse van het moderne imperialisme.

Wie zich van deze leninistische analyse losmaakt, verwijderd zich van het beste erfgoed van de Nederlandse revolutionaire beweging, van het beste wat de Tribunisten in hun tijd mede konden voortbrengen, van de tradities van de communistische beweging in Nederland; van het historisch meest eigene.

Een historisch vertrekpunt

Gelukkig, daar is geen sprake van. De anti-koloniale politiek van onze partij, maar ook de grote solidariteitsbewegingen tegen het Suhartobewind in Indonesië, met de vrijheidsstrijd in Zuidelijk Afrika, Angola, Mozambique, in Vietnam, in Latijns-Amerika zijn daar het voorbeeld van.

Marxisme-leninisme?

What's in a name?

Zeer veel in dit geval, zeker nu de samenhang tussen de strijd op verschillende continenten duidelijker is dan ooit tevoren.

Strijders in Nederland hebben een specifieke verantwoordelijkheid als

het gaat om eenheid en samenwerking tegen kolonialisme en neokapitalisme.

Marx schetste het Nederlandse kolonialisme in zijn werk „Het Kapitaal” aan de hand van de waarnemingen van een Engelse schrijver. Deze schreef: „De barbaarsheden en goddeloze gruwelen van het zogenaamde christelijke ras in ieder deel van de wereld en tegen ieder volk, dat zij konden onderwerpen, vinden hun weerga niet in enig tijdperk van de wereldgeschiedenis en bij welk ras dan ook, ook al is het nog zo wild, onbeschaafd, onbarmhartig en schaamteloos. De geschiedenis van het Hollandse koloniale beheer onthult een niet te overtreffen beeld van verraad, omkoperij, sluipmoord en laagheid”.

Multatuli, in zijn onsterfelijke „Max Havelaar”, getuigde als Nederlander van andere normen en van geestelijke kracht tegenover een barbaars systeem. Hij roept tot de Gouverneur-Generaal: „. . . uwe excellentie heeft gesanctioneerd het stelsel van misbruik van gezag, van roof en moord waaronder de arme Javaan gebukt gaat, en dáárover klaag ik. Dát schreit ten Hemel! Er kleeft bloed aan de overgegaerde penningen van het dús ontvangen indisch tractement, excellentie!”

Ziehier, een historisch vertrekpunt! Van Nederlands imperialisme en van Nederlandse anti-imperialistische strijd.

Precies dat gegeven heeft veel van onze positie en onze politiek bepaald. Niet het feit, dat wij zulke uitzonderlijke mensen, zulke uitzonderlijke strijders zouden zijn.

Nederland was eens een machtige koloniale mogendheid, met een koloniaal-getrainde bourgeoisie, sluw en uiterst geraffineerd in het „verdeel en heers”, zowel als het ging om de koloniën als om het moederland.

De Nederlandse arbeidersklasse beschikte over revolutionairen van het eerste uur, die in ieder geval, ook niet uit te wissen door latere fouten en ontsporingen, de essentie van het koloniale vraagstuk doorzagen. In dat opzicht beschikte de beweging over een hoog niveau, een beweging die — waar het Indonesië betrof — ook een verbond kon aangaan met een ontwikkelde revolutionaire beweging in een economisch achtergebleven, doch van vitale en strategische betekenis zijnd Indië.

De zestigjarige CPN is een van de oudste communistische partijen in Europa. De PKI is de oudste communistische partij in Zuidoost-Azië. Dat heeft zijn consequenties gehad voor de banden van actieve solidariteit.

Vandaar dat de geschiedenis van de anti-koloniale strijd in Nederland niet te vergelijken is met die in bv. Italië, waar het fascistische Mussolini-regiem (met communisten in de illegaliteit) een vernietig-

gingsoorlog voerde tegen Abessinië, het huidige Ethiopië. En zelfs ook niet met die in Frankrijk, waar de communistische partij in het land zelf sterker was, vergaande vormen van samenwerking met de sociaal-democratie kende (het Volksfront) en na de tweede wereldoorlog ministersposten bezette in de regering op het moment dat de Franse koloniale kringen de oorlog ontketenden in Indo-China (bombardement op Haiphong). Deze situatie leidde tot vertraging in de anti-koloniale beweging in Frankrijk en maakte het de massa moeilijker om op tijd in te grijpen.

Het gaat hier niet om een historisch waarde-oordeel, maar om nuchtere feiten. Het is ook niet de vraag: waar handelden de communisten beter — hier of elders.

Alleen, wij moeten ons bij het zestigjarig bestaan van onze partij van enkele typerende verschijnselen in onze eigen geschiedenis bewust zijn. Want zeker is, dat wij in de anti-koloniale strijd een schat van ervaring hebben opgedaan en dat daarin een van de grootste historische bijdragen van onze partij in de internationale strijd is geleverd.

Het heeft offers gekost in moeilijke tijden — en wanneer waren de tijden niet moeilijk? Maar het waren toch altijd zulke kleine offers vergeleken bij de beproevingen waarvoor de Indonesische communisten, de Indonesische vrijheidsstrijders werden geplaatst.

„Indonesië los van Holland”

Reeds in een artikel dat Wijnkoop op 1 oktober 1913 in „De Tribune” publiceert, wordt de leuze „Indonesië, los van Holland” aangeheven. Het jaar daarop werd deze gedachte op het SDP-congres goedgekeurd, met de duidelijke toevoeging dat dit moest leiden tot de vorming van een zelfstandig Indonesië. In het verkiezingsprogramma van 1918 — de verkiezingen die voor het eerst een communistische fractie in de Tweede Kamer brachten — werd de leuze eveneens opgenomen — in dit geval tezamen met de eis van het „volledige en vrije recht op zelfbeschikking voor alle overzeese bezittingen en koloniën”. En bij het doorbladeren van oude jaargangen van „De Tribune” zien we, dat Louis de Visser in 1927 de koloniale regering in Den Haag interpelleerde over haar koloniale wandaden.

De communisten traden ook op ter verdediging van in Nederland vervolgd Indonesiërs. In 1928 was er een proces tegen een aantal leden van de Perhimpunan Indonesia — een vereniging van in ons land studerende — die werden beschuldigd van „opruiming tot gewelddadig op-

treden tegen het openbaar gezag''. Dat hield verband met een artikel in hun blad, waarin het Nederlandse kolonialisme aan de kaak werd gesteld. Tot de vervolgde behoorden zowel een latere PNI-leider als Ali Sastroamidjojo als een latere PKI-voorman als Abdul Madjid. Uiteindelijk moesten zij mede onder druk van de beroering die was ontstaan, worden vrijgesproken. In zijn boek over Indonesië dat in 1947 bij Pegasus verscheen heeft ir. Rutgers geschetst dat dit resultaat van het proces, in Indonesië op een strijdbare meeting werd begroet.

Het optreden van de in Nederland studerende en werkende Indonesiërs heeft getoond van hoe grote betekenis de opstelling van Indonesiërs die buiten de grenzen van hun land vertoeven, kan zijn.

Het zou dus onjuist zijn te denken, dat onze actieve solidariteit eerst in de dertiger jaren tot uiting kwam. Integendeel, het ging toen om een voortzetting van datgene wat in de twintiger jaren reeds op heldere wijze vorm kreeg. Dat is ook niet zo verwonderlijk. Reeds in die tijd verbleef een voorman van de PKI als Musso in Nederland, werden er in stad en land vergaderingen gehouden ter ondersteuning van de strijd in Indonesië zelf en ter beteugeling van de activiteiten van het Nederlandse gouvernement bij het neerslaan van de voortijdige opstanden in 1926 en 1927. In die tijd werden meer dan dertienduizend mensen in de gevangenis geworpen; vele anderen werden naar kampen in de moerassige gebieden aan de Boven-Digul op Nieuw Guinea verbannen; verzetsstrijders werden opgehangen.

Historisch gezien is niet het belangrijkste, dat de opstanden voortijdig waren, dat provocateurs er ongetwijfeld hun rol in speelden — in welke massa-beweging doen zij dat niet? — maar dat de opstanden voor de hele wereld zichtbaar maakten dat de massa's in Indonesië niet langer meer wensten te berusten in knechtschap en dat daarmee een nieuw tijdperk was ingeluid.

De Russische revolutie was niet alleen een wekroep tot de oprichting van een partij van het proletariaat, doch zij vormde eveneens een bron van inspiratie in de strijd van de volksmassa's. De slagen die de beweging in Indonesië moest incasseren, liepen in zekere zin parallel met de terugslag in de Chinese revolutie die op de lange duur toch zou zegevieren en op haar beurt de uitwerking op het bewustzijn van de massa's in geheel Azië niet zou missen.

Beginselvaste benadering

Toen de Nederlandse communisten de eis „Indonesië los van Holland

nu'' lieten horen, klonk dit als vloeken in de kerk. Het ontlokte schimp en hoon, niet alleen van de kant van de Nederlandse koloniale bourgeoisie, maar ook van de kant van de rechtse sociaal-democratie, die het mens-onwaardige kolonialisme een ethisch tintje wilde geven, die streefden naar „het kleinste kwaad''.

In het vraagstuk van kolonialisme en neo-kolonialisme was en is het nodig de negatieve positie van de rechtse sociaal-democratie niet alleen te analyseren, maar deze ook te bestrijden. Bij de koloniale infectie dient het rechtse deel van de sociaal-democratie als de bacteriën-kweek onder de massa.

De rechtse leiders van de sociaal-democratie in ons land die als deskundigen in het Indonesische vraagstuk optraden — Van Kol, Stokvis en Cramer — namen geen afstand van het kolonialisme, maar achtten koloniën zelfs noodzakelijk en nuttig. Zij wilden slechts wijzigingen in de koloniale politiek — zij noemden dat dan een „socialistische koloniale politiek'' — op zodanige wijze dat er „rijpheid'' zou ontstaan, d.w.z. dat Indonesië meer in het kapitalistische produktieproces zou worden betrokken. Pas heel langzamerhand zou een zeker zelfbestuur mogen ontstaan, maar de gedachte aan een onafhankelijk Indonesië werd naar ver in de toekomst verschoven. Scherp steekt de communistische opvatting daartegen af, de opvatting dat het erom gaat te komen tot gezamenlijk optreden van de arbeidersklasse van Nederland en de vrijheidsbeweging in Indonesië en dat het vereist is de koloniale politiek als een van de steunpunten van het kapitalisme te bestrijden. De ondersteuning van de strijd voor zelfbeschikking is een revolutionaire noodzakelijkheid voor de communisten.

Het blootleggen van de verschillen in opvatting heeft echter niet de functie om het „eigen gelijk'' en het „ongelijk'' van de ander te bevestigen. Het dient te gebeuren om te komen tot verdere verheldering van wederzijdse standpunten in concrete situaties, aan de hand van concrete vraagstukken en eisen, en te bepalen waar men elkaar ondanks verschillen in opvatting in positieve zin kan vinden.

Want al stapt men niet in gelijke tred — er kunnen momenten zijn waarop men elkaar op zeer concrete eisen vinden kan. Deze momenten hebben zich voorgedaan, maar zij zijn door onze partij soms niet doelbewust benut.

Een voorbeeld. Toen de revolutionaire beweging in Indonesië aan het einde der jaren twintig wreed onderdrukt werd, gingen Cramer en Stokvis zo ver dat zij begrip aan de dag legden voor de maatregelen van de koloniale autoriteiten. Terecht werd dit gekritiseerd. Maar tegelijker-

tijd werd in deze kritiek het telegram meegenomen dat het partijbestuur van de SDAP in januari 1927 zond aan de gouverneur-generaal, waarin verzocht werd de uitgesproken doodvonnissen niet ten uitvoer te brengen.

Het mindere mag niet genegeerd of gebagatelliseerd worden indien het meerdere, de principiële overeenkomst, niet te verwezenlijken is. Het is evenwel noodzakelijk zelf vast te houden aan de beginselvaste houding, waarvan een wervende kracht op de linkse sociaal-democratie, op de vakverenigingen in de allereerste plaats, kan uitgaan.

De Zeven Provinciën

De betekenis van het gemeenschappelijke optreden van Nederlandse en Indonesische werkers kwam in februari 1933 op dramatische wijze tot uitdrukking, toen de blanke en bruine schepelingen van de kruiser „De Zeven Provinciën” als protest tegen de derde loonsverlaging in korte tijd de macht op het schip in handen namen en van het noorden van Sumatra naar Java opstoomden. De Nederlandse koloniale regering liet het schip bombarderen om wat ze een „muitertij” noemden te breken. De leiders van de beweging, onder wie de Rotterdamse communist Maud Boshart, werden tot jaren gevangenisstraf veroordeeld. Aanvankelijk trad ook de sociaal-democratie op tegen het geweld dat tegen „De Zeven Provinciën” was aangewend en kritiseerde zij de vervolging van de schepelingen. Toen echter het grofste anti-communisme in stelling werd gebracht en de koloniale scherpslijpers dreigende woorden tegen de sociaal-democratie gebruikten, nam de SDAP-leiding een draai.

Getuigde zij eerst van solidariteit, alras kwam het tot een houding van het weigeren van zelfs de meest elementaire steun, zelfs van juridische bijstand aan de gevangenen.

Het anti-communisme dat toen klonk, galmde na tot in het eerste deel van dr. De Jongs geschiedschrijving van de tweede wereldoorlog, waarin hij een belachelijk verhaal over „De Zeven Provinciën” vertelt en de beweging zich laat voltrekken onder leiding van geheime agenten van de Komintern die de rode vlag in de Indonesische archipel wilden planten.

Deze wisselende houding, positieve reactie en spastisch negativisme, keert regelmatig in de geschiedenis terug.

Duits-Japans fascisme

Slechts in één periode was het mogelijk voor de communistische partij om enig duurzaam begrip voor haar standpunten ten aanzien van Indonesië te krijgen. Dat was aan de orde, toen in 1938 op het congres van de CPN in het licht van de Duits-Japanse fascistische dreiging de leuze „Indonesië, los van Holland nú” werd vervangen door de leuze van de broederlijke machtsvorming van het Nederlandse en Indonesische volk tegen het fascistische gevaar.

Waar L. de Jong in zijn geschiedschrijving de activiteiten van de Komintern voorstelt als een wild-west-film, heeft de Komintern in werkelijkheid juist ten aanzien van het koloniale vraagstuk in overwegende mate een positieve rol gespeeld. Ofschoon dat zeker niet betekent, dat men dan de thesen die de Communistische Internationale begin 1930 over Indonesië en de rol van de CPN opstelde, geheel voor zijn rekening zou moeten nemen.

Wel is het zo, dat de meningsvorming binnen de internationale communistische beweging een harde noodzaak was om te komen tot uitwerking van strategie en tactiek; dit was onontbeerlijk en heeft ongetwijfeld tot resultaten geleid.

De CPN trotseerde het kolonialisme in eigen land door Indonesische communisten op haar lijst te plaatsen bij de Tweede Kamerverkiezingen. In 1933 werd zo een communist gekozen die in Boven Digul gevangen zat. Welke indruk dat maakte, welke vreugde het bracht bij de gevangen Indonesische vrijheidsstrijders en welk een opschudding en woede bij de koloniale autoriteiten is in herinneringen van beide zijden te lezen.

Dat de communisten historisch gezien de juiste positie hadden ingenomen, bleek maar al te goed toen de Duitse fascistten ons land binnenvielen in 1940 en de Japanse fascistten in december 1941 de archipel stormenderhand veroverden.

In Nederland ging de partij op georganiseerde wijze, als politieke formatie het verzet in. Ook haar Indonesische leden en andere Indonesiërs in ons land namen deel aan de verzetsstrijd, vielen als slachtoffers van de fascistische vervolging of werden in concentratiekampen geworpen. In Indonesië traden de communisten in de illegale strijd tegen de bezetters op en wonnen ze groot prestige onder de bevolking.

De overwinning op het Hitler-fascisme in Europa en de ineenstorting van het Japanse fascisme in Azië — onder de druk van de opmars van

de Sowjetlegers in Mandsjoerije en de even versnelde als barbaarse wijze waarop de Ver. Staten Japan in het hart troffen (de atoombom op Hiroshima en Nagasaki) — deden een volkomen nieuwe situatie ontstaan. Er ontstond een „gezagsvacuum” in grote delen van Azië, waaronder Indonesië. Dit vacuum werd verlengd en verdiept door het feit, dat MacArthur zich genoodzaakt voelde allereerst in China een tegenwicht te scheppen tegenover de krachten van de Chinese revolutie — een proces dat zou falen en dat later zou resulteren in de vorming van de Chinese Volksrepubliek.

De Republiek en de koloniale inmenging

Onder de druk van de massa werd in Indonesië door Sukarno de Republiek uitgeroepen.

De solidariteit met een te verwachten opgang van de revolutie in Indonesië speelde reeds een rol tijdens de laatste periode in de bezetting, vanuit de illegale CPN.

Van groter belang dan de abstracte bespiegelingen over wel of geen „Indonesië en Nederland binnen één Gemenebest” was de concrete stellingname van de gehele illegale communistische partij tegen een mogelijke zending van dienstplichtige militairen naar Indonesië. Zolang het ging om het verdrijven van de Japanse fascistten moest het werk gedaan worden door eventuele vrijwilligers die bereid moesten zijn om samen op te trekken met de verzetsbeweging in Indonesië.

Maar voor hen die het koloniale regiem wilden herstellen, was dit niet voldoende. Zij rommelden met koninklijke besluiten en eisten ook herziening van de Grondwet. Artikel 192 moest worden veranderd om in groten getale dienstplichtigen naar Indonesië te kunnen sturen. De CPN en ook het ANJV ontketenden een grote actie tegen dit gesleutel aan de Grondwet, maar uiteindelijk werd de wijziging met alleen de communistische stemmen tegen doorgedreven.

Dit leidde tot grote onrust. Weliswaar praatten de woordvoerders van de PvdA steeds over taken als het „handhaven van orde en rust”, maar het was duidelijk dat er meer op til was. De troepen zendingen die al in 1946 begonnen, leidden tot heftige strijd in ons land. Eerst was er in grote meetings waaraan door de CPN, de PvdA en het NVV werd deelgenomen, geijverd tegen het reactionaire drijven naar koloniale oorlog. Snel distantieerde de rechtse sociaal-democratie zich daarvan. Op initiatief van de CPN brak op 24 september 1946 een algemene staking in Amsterdam en de Zaanstreek uit tegen de koloniale inmenging. Dit

was een grote politieke massa-staking.

Terwijl de regering sprak over „vrede en overleg” werden de troepen overzee gestuurd en de koloniale oorlog kwam naderbij.

Het is nu moeilijk om het zich weer in te denken, maar in die tijd heerste er in ons land een ware koloniale hysterie. Deze was als het ware een volledige repetitie, een try-out, voor de koude oorlog die volgen zou. Onze partij bleef overeind, beginselvast en trouw aan de internationale solidariteit.

Dit was in het belang van het eigen volk, omdat geen volk vrij kan zijn dat een ander volk onderdrukt. Het was ook onze plicht ten opzichte van de volksmassa's in Indonesië, die stredden voor onafhankelijkheid, voor vrijheid en ook — wat de arbeiders en de boeren betreft — voor hun klassenbelangen.

Stijd tegen de koloniale oorlogen

In juli 1947 ontketende de regering Beel-Drees de eerste koloniale oorlog en in december 1948 de regering Drees de tweede.

De partij deed het maximale om weerstand te bieden tegen het koloniale drijven, het maximale om de massa te mobiliseren, het maximale om de moreel van de militairen hoog te houden, in de zin van zich niet te laten verlagen tot een SS-mentaliteit.

Uit deze periode stammen de daden van Ratio Koster („Maak van onze jongens geen SS-ers”, uitgave van het ANJV), van Eric Mol en vele anderen. Uit deze tijd stamt ook het zich op massale wijze onttrekken aan de uitzending, de actie van de Schoonhovenjongens.

Een voorbeeld is het optreden van Piet van Staveren, die in Indonesië reeds voor het uitbreken van de koloniale oorlog de zijde koos van de Republiek en na het sluiten van de RTC-akkoorden door de regering van de Republiek werd uitgeleverd aan de Nederlandse krijgsmacht die hem tot zeven jaar gevangenisstraf veroordeelde.

Dit heeft getoond dat onze partij beschikte over nieuwe kaders die bereid waren en moreel ook in staat waren om beproevingen te doorstaan. Toch is het eenvoudig noemen van deze voorbeelden tegelijkertijd het schetsen van een vertekend beeld.

Waar het ging om de verhouding tot het koloniale leger, volgde onze partij een lijn die zich meerdere taken tegelijkertijd stelde.

Er was de deelname van communisten als dienstplichtigen aan de Nederlandse troepenmacht in Indonesië met als doel

— het ingaan tegen koloniale demoralisatie en het hooghouden van

- een moraal die het mogelijk moest maken om met de Indonesische vrijheidsstrijders tot verbroedering te komen;
- het langs deze weg verschaffen van informatie voor de publieke opinie in Nederland — Fred Schoonenberg gaf in de Tweede Kamer eens een bloemlezing uit brieven van soldaten en onderofficieren;
 - het leggen van contacten met de Communistische Partij van Indonesië, in de dessah, de kampong, in de diverse regio, speciaal op het ogenblik dat de PKI na de provocatie van Madiun in september 1948 opnieuw in de illegaliteit was gedreven. Deze contacten zijn van onschatbare waarde gebleken.

Er was de campagne tot weigering zich naar Indonesië te laten uitzenden — niet uit pacifistische overwegingen, maar als verzet tegen een onrechtvaardige oorlog, als een middel om het algemene verzet in Nederland aan te wakkeren en de troepen in Indonesië een oriëntatiepunt te geven. Het was een campagne waaraan de vrouwen een belangrijk aandeel hadden, als moeders, zusters en meisjes van de soldaten, als strijdsters tegen het kolonialisme.

Er was de overgang naar de zijde van de Indonesische vrijheidsstrijders om daar op humanitair gebied werkzaam te zijn en met dit voorbeeld van Nederlandse solidariteit de Indonesische patriotten in moeilijke omstandigheden te inspireren.

Zij die ons regelmatig verzoeken ons verleden te onderzoeken, bevelen wij deze voorbeelden van harte aan. Deze trotse geschiedenis houden wij hoog. Het was een tijd om „mee te maken”.

w29

Zeker, de partij — ook toen — was een partij van hoog gehalte. Een gehalte dat ver vooruit was op de massa. En daarmee, als men thans terug kijkt, is ook niet altijd voldoende rekening gehouden.

Want het lijkt geen twijfel, dat de partij verscheidene malen het contact met de massa verloor, onvoldoende zocht naar bondgenootschappen op het gebied van binnenlandse vraagstukken, waardoor de koloniale hysterie vrij spel kreeg en er onvoldoende bruggen werden geslagen naar de massa die onder invloed stond van de sociaal-democratie. Dat heeft op zichzelf een negatieve rol gespeeld in de partijgeschiedenis en ook daaruit dienen lessen te worden getrokken.

Betekenis staatkundige soevereiniteit

Een belangrijke ervaring is zonder enige twijfel te vinden in de massabeweging, zoals deze in ons land ontvouwd werd tegen het voortgezette

Nederlandse koloniale beheer over Irian-Barat (Nieuw-Guinea). In dit proces vervulden de communisten een stuwende rol, daarbij duidelijk onderkende de splitsingen rond het vraagstuk binnen de bourgeoisie en het hoog-oplopen van de imperialistische tegenstellingen en zich doelbewust richtend op een bondgenootschap met de sociaal-democratie, CPN en PvdA waren, op een gegeven ogenblik, tegelijkertijd voor het beëindigen van het Nederlandse koloniale beheer over het „restant” van het oude Nederlands-Indië. Van beide kanten moesten echter, binnen de partijen, aarzelingen overwonnen worden om tot een eensgezinde actie te komen. Dit resulteerde uiteindelijk in een grote demonstratie voor de overdracht van Nieuw-Guinea.

Het afstand doen van de officiële Nederlandse koloniale aanspraken op het betrokken, grondstofrijke en strategisch belangrijke gebied was een voltooiing van het proces van de *verwerving* en *erkenning* van de formele staatkundige zelfstandigheid van Indonesië, dat begonnen was bij de overdracht van de soevereiniteit in 1949, waarbij door middel van de z.g. Ronde Tafelconferentie-overeenkomsten de eerste instrumenten voor de later te voeren neo-koloniale politiek werden ingebouwd.

In weerwil van het laatste, ging het hier toch om een overwinning, om een stap vooruit van de nationale bevrijdingsbeweging in Indonesië en van de anti-koloniale beweging in Nederland. Deze werd groter en van nog meer betekenis toen in de vijftiger jaren de R.T.C.-overeenkomsten werden vernietigd. Het is nodig hierbij te zeggen, dat binnen de leiding van de CPN over de waardering van deze gebeurtenis verschillen van mening aan de dag traden, waardoor de verscheuring van de R.T.C.-overeenkomsten eerst als een onbelangrijke daad becommentarieerd werd, gezien het feit dat de koloniale structuur door de neo-koloniale politiek vervangen zou worden. Korte tijd later werd het historische feit gewaardeerd als een belangrijke overwinning van de Indonesische vrijheidsbeweging en van de arbeidersbeweging in Nederland, hetgeen m.i. in overeenstemming was met de werkelijke betekenis van het nieuw geschapen feit.

Om daarover een oordeel te vormen, dient de vraag gesteld te worden welke criteria in zo'n geval in het geding zijn:

- gaat men uit van de betekenis van massa-beweging of kleineert men deze?
- gaat men uit van de machinaties van de imperialisten of houdt men rekening met de krachten, welke zich binnen een nieuwe formeel onafhankelijke staat kunnen ontwikkelen op kortere of langere termijn?
- is staatkundige soevereiniteit een element in de internationale poli-

tieke betrekkingen tussen staten met verschillende maatschappelijke stelsels en op verschillende niveaus van ontwikkeling?

De positieve mogelijkheden, die er voor de nieuw gevormde staten objectief aanwezig zijn — in een periode, waarin de socialistische landen zich versterkt hebben en, zoals bijv. door de Sowjet-Unie en door de Volksrepubliek China (in de periode van Bandoeng althans) een brede activiteit werd en wordt ontplooid — werden op een kleinburgerlijke wijze onderschat in het IPSO-rapport over ontwikkelingshulp en neokolonialisme dat verscheen onder redactie van en met een voorwoord van De Groot. Daarin vindt men de sleutel voor een somtijds negatief optreden van diens kant ten aanzien van de ontwikkeling van de strijd in de koloniale en neo-koloniale gebieden, hetgeen ook zijn sporen naliet bij de besteding en ontwikkeling van de noodzakelijke, broederlijke betrekkingen tussen de CPN en de PKI.

Welke typerende stelling ontwikkelde De Groot — en één van zijn naaste medewerkers, die thans de theorie van de „supermachten” blijkt te huldigen — inzake het vraagstuk van de nationale zelfstandigheid: „De eerste voorwaarde voor de neokolonialistische politiek was de formele afschaffing van de koloniale status en de verlening van formele staatkundige zelfstandigheid. Hetgeen in bijna alle voormalige koloniën geschiedde en door de Verenigde Naties plechtig werd afgekondigd. Het neo-kolonialisme kon nu aan de slag”.

Stelt men de zaken zo op z'n kop, dan was de strijd van de volksmassa's in de koloniale gebieden en de strijd van de massa's in de z.g. moederlanden voor de opheffing van de formele koloniale status in feite volslagen nutteloos en zelfs het vrijbaan maken voor andere imperialisten. Met een marxistische analyse heeft dit niets te maken, het is ook vreemd aan de strijd van de massa zelf. Het feit, dat de nationale soevereiniteit door de massa's bevochten werd, is het voornaamste criterium. Waar dat het geval was kon het de massa's, bij het bestaan van een juist georiënteerde leiding door de communisten, juist aanmoedigen de strijd voor een werkelijke vrijmaking verder en met groot zelfvertrouwen te voeren en druk uit te oefenen in de richting van een anti-imperialistische politiek van de nieuwe soevereine staat.

Klassenconflicten in Indonesië

Een fout is het wel, wanneer men alleen aandacht heeft voor dat aspect, doch tegelijkertijd de maatschappelijke structuur in het land zelf negeert of beschouwt als een zaak van tweede-rangs betekenis. Binnen de-

ze structuur immers, bevinden zich de keiharde klassentegenstellingen en klassenconflicten.

Deze laatste zijn in een land als Indonesië op een scherpe wijze aan het licht gekomen. Zij eisen thans méér dan ooit de aandacht op van de Indonesische communisten, die zich in een zeer moeilijke periode — waarin vele en zware offers gebracht werden en nog steeds worden — juist daarmee bezighouden bij het uitwerken van de wegen voor de Indonesische revolutie, die eens zal zegevieren. De machtsgreep van Suharto kon slechts slagen en zich op zulk een bloedige wijze voltrekken *op basis van de wezenlijk onaangetaste feodale structuur in het land* met behulp van de feodale machthebbers en hun knechten in de dessah. De CIA, die de operatie-onderdrukking regisseerde, moet zich daarvan welbewust zijn geweest, evenals van de band tussen de compradorenbourgeoisie met enerzijds de feodalen en anderzijds de buitenlandse imperialisten en het door hen gedomineerde militaire apparaat.

De terreur van het Suharto-bewind, dat in 1965 de macht greep, is er één van ongekende omvang en intensiteit.

Ontelbare communisten zijn gevallen in de revolutionaire strijd — velen houden zich staande in concentratie-kampen of in een semi-vrijheid, waarin zij belaagd worden door politie-spionnen en afpersers.

Een fundamentele taak in de huidige periode

De gevallen communisten houden wij in hoge ere — zij zijn, zonder onderscheid, martelaren van de revolutie.

De Indonesische communisten, die vervolgd worden, die in moeilijke omstandigheden leven, die in de illegaliteit strijden voor de belangen van de arbeiders en boeren, moeten kunnen rekenen op een versterkte solidariteit onzerzijds. In Nederland staan wij voor de taak *het maximale* te doen om deze solidariteit ook *effectief* te maken, in samenwerking met allen die het Suharto-regiem veroordelen, eisen dat de financiële steun van de Nederlandse regering wordt stopgezet, vinden dat er humanitaire hulp geboden moet worden en dat verbinden met de eis: vrijlating van de gevangenen, vrijheid voor arbeiders en boeren om zich te organiseren in klasse-organisaties, vrijheid voor culturele verenigingen (een oud-strijdpunt in de Indonesische geschiedenis), vrijheid van politieke organisatie.

Nederlanders moeten zich verenigen voor dat doel. Nederlanders en Indonesiërs moeten zich verenigen voor dat doel.

Hier ligt een eerste fundamentele taak, die in de huidige periode ver-

vuld moet worden en die ook realiseerbaar is. Het is wel de afschuwelijkste, maar niet de eerste onderdrukking van de werkelijk revolutionaire krachten die thans in Indonesië plaatsheeft.

Er was de furieuze vervolging in de jaren 1926-1927 en nadien door de Nederlandse kolonialisten. In 1935 nog placht de g.g. jhr. De Jonge stelselmatig te verklaren: „Wij Nederlanders zijn hier driehonderd jaar geweest, wij zullen nog driehonderd jaar blijven”.

Zo men ziet, onderdrukkers zijn altijd arrogant, verblind door machtswaan — hun voorspellingen komen echter nooit uit. Er was de vervolging in de jaren 1941-1945 door de Japanse fascistten, maar hun rijk liep snel ten einde.

Er was de klopjacht na de affaire-Madiun (september 1948), toen geprovoceerde incidenten werden benut om de communisten te vervolgen en de beruchte Siliwangi-divisie — en dat aan de vooravond van de tweede koloniale oorlog — de revolutionaire strijdkrachten bevocht. Vooraanstaande communisten als de juist in Indonesië teruggekeerde Musso, een leider van de strijd tegen de Japanse fascistten als Sjarifuddin, een deelnemer aan de verzetsbeweging in Nederland als Surino werden vermoord. Maar ook deze beproevingen kwam de PKI te boven.

Lenin schreef eens over de onervarenheid van de Nederlandse communisten, die voortvloeyde uit „de bevoorrechte en stabiele legaliteit” en het niet aan den lijve ondervonden hebben van de afwisseling van legaliteit en illegaliteit. De Duitse fascistische bezetting was onze eerste, harde ervaring.

In de geschiedenis van onze zusterpartij de PKI overheerst de „stabiele illegaliteit” en een uiterst korte en labiele legaliteit, waarbij het dan nog ging om de vraag *welke waarde aan de mogelijkheden van legaliteit in een overheersend feodaal land kan worden toegekend.*

De PKI kende de legaliteit slechts — en dan in nog vaak zeer beperkte mate — van 1920 tot 1926, van 1945 tot 1948 en van het begin der vijftiger jaren tot 1965. Bij elkaar is dat nog niet de helft van haar bestaanstijd. Wie op wetenschappelijke wijze de moeilijkheden van de PKI in het verleden wil analyseren, dient dat in zijn overwegingen te betrekken.

Wij moeten de draad weer opnemen

Veel hangt er voor de toekomst vanaf tot welke conclusies de communisten in Indonesië komen, die terwijl zij al strijdende inspiratie putten

uit hun grote verleden, tegelijkertijd fouten en tekortkomingen onder ogen zien en analyseren. Veel hangt er vanaf wat het resultaat zal zijn van het verwerken van de gezamenlijke ervaring van de Indonesische communisten, die zich noodgedwongen elders bevinden. Allen geven zich er rekenschap van dat de revolutionaire perspectieven nauw samenhangen met de vraag of de revolutionaire beweging in staat zal zijn de grote massa der boeren in strijd te brengen — onder leiding van de arbeidersklasse — tegen de feodale uitbuiters en heersers, die de steunpilaren zijn van het huidige regiem en de imperialisten. Dat is een belangrijk uitgangspunt — hoe verschillend er over vele vragen nog gedacht mag worden.

Op ons 26ste congres wees Henk Hoekstra erop, dat onder de huidige omstandigheden de eenheid van de Indonesische communisten van het grootste belang is en dat is dan ook juist datgene waarvoor de imperialisten het meest bevreesd zijn. „Het streven naar deze eenheid, die groeit in de praktische strijd en die het oog richt op de toekomst, welke voor het gehele Indonesische volk van levensbelang is, wordt door ons niet alleen toegejuicht maar kan rekenen op onze ondersteuning, op de solidariteit die reeds beproefd is.”

In deze geest moeten wij zeer ernstig kennismaken van de gedachten die onze Indonesische makers — waar dan ook — ontwikkelen en in publikaties naar buiten brengen.

In deze geest moeten wij zelf in Nederland de bronnen van kennis gebruiken voor dat doel en dienen wij veel meer aandacht dan voorheen te geven aan het bestuderen van de toestand in Indonesië.

Wij moeten de draad weer opnemen — met de ernst en de toewijding waarmee wij dat vroeger altijd gedaan hebben.

Misschien kan deze beschouwing daartoe een aanzet geven.

JOOP WOLFF

DE NA-OORLOGSE GESCHIEDENIS VAN DE CPN

Wij schrijven hier niet „de” geschiedenis van onze partij. Dat is iets wat ik graag aan vakhistorici overlaat. Maar wel legt de actuele strijd voor vrede en democratie ons de plicht op, het eerder volbrachte én het verzuimde op een ernstige en kritische wijze te toetsen, zonder terughouding en zonder wantrouwen in eigen inzicht.

Een geregelde bezinning op het functioneren van de Communistische Partij als strijdformatie voor het bereiken van maatschappelijke veranderingen, wordt bemoeilijkt in perioden, waarin het loutere bestaan van de partij zelf tot inzet van de strijd wordt, zoals het geval móést zijn onder de beproeving van de koude oorlog.

De historische continuïteit van de CPN waarover we vandaag spreken, is helemaal geen vanzelfsprekendheid voor een revolutionaire partij. Hoe makkelijk kan zij niet, als het revolutionaire getij weg-ebt, haar gevoel voor politiek realisme verliezen, of het onderspit delven tegenover de machtsstructuren van degenen, die heersen over de economie en de staat?

Maar de CPN bleek een *permanente* factor, die ook permanent *invloed* heeft uitgeoefend. Alle pogingen om haar tot een marginaal verschijnsel terug te brengen zijn mislukt, doordat zij het unieke vermogen ontwikkelde, telkens opnieuw krachten te verzamelen, die als het erop aankwam doorslaggevend bleken te zijn — de krachten van de volksmassa's, die sinds het ontstaan van het kapitalisme steeds meer het toneel zijn gaan beheersen en die, op wereldschaal, sinds 1945 de atoomoorlog hebben verhinderd.

Hoe kwamen de communisten uit de oorlog

In de koude oorlog — en laten we niet vergeten: deze periode vormt de langste etappe sinds '45 — stonden centraal voor de CPN: het behoud van de vrede, het behoud van de democratie, het behoud van de partij. Maar tegelijk moest zij zich richten op de nieuwe omstandigheden na de tweede wereldoorlog, moest zij een weg vinden in gecompliceerde internationale verhoudingen, die ook een nieuw soort tegenstellingen binnen het imperialisme in het leven riepen; in diezelfde periode deed zich een hergroepering voor van de maatschappelijke krachten, waarbij enerzijds binnen de heersende klassen de almacht van de monopolies werd gevestigd, anderzijds de arbeidersklasse werd uitgebreid met nieuwe groepen, beladen ook met hun ideeën en ideologieën.

In dit land zonder grote revolutionaire tradities, met een even bekrompen als geniepige bovenlaag van kleine zielen en groot geld, maar ook met een bevolking die weigert zich kaas van het brood te laten eten en in haar beste momenten een ontembare vrijheidszin aan de dag legt — in dit land, had het communisme al een geschiedenis van politieke en sociale actie en was het uit de nazi-bezetting sterker tevoorschijn getreden, dieper geworteld in het volk en de arbeidersklasse.

Hoe kwamen de communisten uit de oorlog?

We weten het: zwaar gehavend, maar ook beladen met roem.

Maar bovenal, als de partij die in diepste wezen juist die grote aspiratie belichaamde waar álles om zou draaien in de jaren die volgden. Ze trad te voorschijn als de partij van de vrede (Dat Nooit Weer, nóóit weer oorlog, nóóit weer fascisme); als de partij van de democratie, waarvoor ze met goed en bloed had gevochten; als de partij van de nationale onafhankelijkheid, die zo snel weer in het gedrang zou komen, toen de Nederlandse politiek door anderen werd geënt op buitenlandse machtscentra, wars van de eigen aard van de Nederlandse historie.

Optimisme en illusies

Zo traden de communisten op de voorgrond, vol hoop en optimisme, maar ook met illusies en weifelingen.

Wat was in '45 de oprichting van de „Waarheidsvrienden”, die de plaats van de CPN zou moeten innemen, anders dan een volstreekte miskenning van de krachtsverhoudingen in het na-oorlogse kapitalisme?

Zelfs deze achteraf moeilijk te doorgronden episode is echter niet alleen negatief. Erachter lag de gedachte, de eenheid uit het verzet te behouden en de enorm uitgewaaierde invloed van De Waarheid vast te houden, waarvoor dan de CPN te sectarisch zou aandoen.

Maar wat een miskennis van het prestige van de communisten, het prestige van sikkel- en -hamer, dat berustte op de rol van de CPN in het verzet én op het aanzien van de Sowjet-Unie, die Hitlers ontzaglijke oorlogsmachine had verpletterd.

Wat een illusie, dat de kapitaalsmachten niet in hun vooroorlogse posities zouden kunnen terugkeren, of dat de sociaal-democratie zich zo had gediscredeerd dat voor haar geen come-back mogelijk was en de arbeidersbeweging op dat moment zou kunnen worden herenigd op marxistische grondslag.

Wat een onderschatting tenslotte van de basis van de partij, die op *auto-cratische* wijze tegemoet werd getreden, uitgaande van een visie op de partijleiding als een soort „generale staf”. Die gedachte, die niet leninistisch is, hoewel ook een theoreticus als Gramsci haar heeft uitgesproken, heeft onze partij schade berokkend. Ze is misschien juist onder illegale verhoudingen, maar niet onder normale verhoudingen van democratische meningsvorming, als de bourgeoisie voor die meningsvorming veel banger is dan voor iets anders.

Maar laat deze zijstap ons niet afleiden van de hoofdzaak, van de krachtsverhoudingen en het optreden van de communisten in de actie.

De wereld in twee kampen

Zelfs een vluchtig blik in de geschiedenis toont ons één ding met onomstotelijke zekerheid aan: zonder de activiteit van de arbeidersklasse in de kapitalistische landen, zonder het optreden van de communistische partijen in die landen, zonder de offers die daarbij gebracht zijn, zonder hun internationale krachtenbundeling met het socialistische kamp en de anti-koloniale vrijheidsstrijd, *zou het imperialisme de mensheid in een atomaire oorlog tegen de socialistische landen gestort hebben.*

Dit is het alles-overheersende!

De keuze, die gemaakt moest worden, was de keuze: vrede of oorlog, vooruitgang of vernietiging.

En deze keuze werd de mensheid opgedrongen door de Verenigde Staten, die ongeschonden, als kapitalistische supermacht uit de Tweede Wereldoorlog waren gekomen, al hun kapitalistische concurrenten overheersten, en militair het atoomtijdperk hadden ingeluid.

Terwijl de Sowjet-Unie na de strijd op leven en dood vooral behoefte had aan wederopbouw, kondigde Washington in 1947 de Truman-doctrine af, die de VS het recht toekende om militair en economisch in andere landen in te grijpen; veranderde het Marshall-plan in 1948 de landen van West-Europa in half-kolonies en verscheurde de oprichting van de NAVO in 1949 de wereld in twee, bewapende kampen voor de wederzijdse uitroeiing.

Dit bepaalde de strijd van de communisten, die als enige politieke kracht in ons land opriepen tot verzet tegen de atoombewapening en de bevolking mobiliseerden tegen de herbewapening van Duitsland, waar in plaats van de volkenrechtelijk bepaalde liquidatie van het militarisme, een nieuwe Wehrmacht op de been kwam: „nieuwe Wehrmacht, oude plannen”.

En zo was ook de internationale politiek van de CPN, in het bijzonder haar verhouding tot de Sowjet-Unie, in die omstandigheden bepaald. Wat tijdens de Oktober-revolutie en de eerste socialistische opbouw al een sympathie en een fundamentele solidariteit was geweest, een voorbode ook van het socialisme dat overal moest naderen, dat was in de Tweede Wereldoorlog een volstreekte identificatie geworden, subjectief, maar ook objectief omdat het voortbestaan van Nederland en van het socialisme in de S.U. *beide* afhingen van Hitlers nederlaag.

Wij gooien niets te grabbel

In de periode van de Komintern was reeds herhaaldelijk gebleken, dat lang niet in iedere concrete situatie het onmiddellijke staatsbelang van de Sowjet-Unie en de belangen van de progressieve beweging elders, aan elkaar gelijk zijn.

Maar hoe lagen rond 1950 de feiten?

Zij toonden, in de woorden van de Italiaanse communistische leider Togliatti, maar één weg. „Vandaag”, zei hij, „zijn we ervan overtuigd, dat de enige juiste weg voor de mensheid die weg is, die de Sowjet-Unie en aan het hoofd daarvan Stalin, aan de gehele wereld laten zien en voorstellen: Dat is de weg van het socialisme . . . Dat is de weg van de activering der vooruitstrevende krachten . . . Dat is de weg van het vreedzaam naast elkaar bestaan van verschillende economische en sociale systemen . . . Die weg stellen wij voor aan allen”.

Maar wanneer de leiders van het imperialisme het hoofd zouden verliezen en de mensen in de afgrond van een nieuwe oorlog zouden storten, dan — zei hij — „zijn wij ervan overtuigd dat hen die weg versperd en

de verdiende les gegeven zal worden, door de macht van de Sowjet-Unie”.

Er waren maar twee mogelijkheden. En deze benadering was hoogstaand, moreel verantwoord — en doeltreffend. Men moet niet proberen, met onze kennis van nu, onze wetenschap van de uitkomsten, achteraf in die stellingname te knoeien, om zich als het ware te verontschuldigen voor de stalinistische deformaties.

De deformaties van het socialisme, de negatieve verschijnselen in de socialistische landen, beïnvloeden ons. De manier, waarop andere communistische partijen dit tegemoet treden, kan ons ook negatief beïnvloeden. Zowel partijen die staatsmacht hebben als partijen die nu deelname aan de staatsmacht claimen, vertonen een neiging, hun opvattingen te veralgemenen tot universele waarheden. Maar als je de ontwikkeling van het socialisme reëel moet zien, dan moet je ook de ontwikkeling van de strijd van de communistische partijen in West-Europa reëel zien, gebonden aan specifieke omstandigheden en voorwaarden.

Successen in die strijd, zullen een *algemene* positieve uitwerking hebben.

Al deze partijen hebben een grote geschiedenis gemeen, zij hebben historische resultaten bereikt, zij hebben in de 50-er en 60-er jaren gezamenlijk de dreiging van een wereldoorlog afgeslagen.

En als we vandaag terugzien op die geschiedenis, dan zeggen we: daarvan gooien we niets weg en niets te grabbel!

Historie niet versimpelen

Wij willen deze historie niet versimpelen. Er zijn al vele soorten socialisme en in het socialisme is strijd voor méér socialisme — en in de kapitalistische wereld bestaan vele ideeën over de authentieke wegen, die niet zullen leiden naar hetzelfde, maar naar andere soorten socialisme. De werkelijkheid is veel ingewikkelder dan soms moet hebben geleken in een periode, waarin een zwart-wit keuze moest worden gemaakt.

Maar wat zou het een lafheid zijn, om te suggeren dat het aantal keuzemogelijkheden in een gegeven historische toestand onbeperkt is, dat men ongehinderd de pro's en de contra's kan afwegen. Als je bang bent voor negatieve fenomenen, moet je niet in de strijd gaan, dan ben je een zwart-wit-figuur, die de wereld om zich heen alleen kan afkeuren, maar niet kan begrijpen, laat staan veranderen.

We spreken over zulke episodens als de solidariteit van de CPN met Tsjecho-Slowakije in 1948, met Hongarije in 1956, keuzen die abso-

luut onbetwistbaar zijn, ook voor onze tegenstanders, waarvan bekend is waarmee zij in 1948 en 1956 bezig waren.

Het heeft veel gekost, maar er viel op de prijs niet af te dingen, en de communisten maakten die keuze in vrijheid, vanuit hun inzicht in de noodzakelijkheid.

De koude oorlog

De koude oorlog speelde zich af op alle terreinen, waar kapitaal en arbeid oog in oog met elkaar staan.

De Amerika-horige politici, die als uitvloeisel van de NAVO-oprichting lieten vastleggen dat de Nederlandse grondwet niet geldt als internationale verdragen zich er tegen verzetten en zo de nationale onafhankelijkheid uitleverden, wilden in eigen land orde-op-zaken stellen. De restauratie van de vooroorlogse kapitaalsmacht — veelal uitgeoefend door oud-collaborateurs — onder Amerikaanse leiding, ging gepaard met de invoering van de loondictatuur en met de verscherping van de politieke reactie.

Om de politiek van de lage lonen, die de grondslag legde voor de Amerikaanse investeringen, te kunnen doorvoeren, maar vooral om een klimaat van oorlogsvoorbereiding te creëren, moest het anti-communisme de heersende politieke cultuur worden. Het voorbeeld leverden de heksenjachten in Amerika. Het was *CIA-cultuur!*

Een bekend Amerikaans staatsman, toen vice-president van de Verenigde Staten, behandelde in 1954 de vraag of niet alle communisten en al hun aanhangers als ratten moesten worden afgemaakt, maar dat vond hij geen deugdelijk middel. „Als je een stel ratten gaat schieten, moet je niet in het wilde weg schieten, want dan kunnen de ratten makkelijker ontkomen en kun je ook iemand anders raken, die óók probeert de ratten te schieten”.

En dit was een pleidooi voor matiging van het anti-communisme, zoals iedereen het kan nalezen in de onlangs verschenen memoires (fiel-achtig, afzichtelijk grof, maar ook door-en-door ziek) van . . . Richard Nixon.

De democratische strijd in de periode van de koude oorlog, droeg een *verdedigend* karakter, en als vandaag nog kiesrecht, stakingsrecht, formele persvrijheid bestaan, dan strekt dat de communisten tot eer, die in de voorste linies stonden en tegen wie de speerpunt van de aanval gericht was. Zij trotseerden niet alleen de kuiperij en dwingelandij van de economisch heersenden, maar óók de geestelijke terreur van toenmalig-

ge kerkelijke leiders, die bv. per Mandement de katholieken tot absolute onderdanigheid aan de KVP verplichten; óók de hetze van sociaal-democratische leiders, die tot hun schande vooraan gingen in het anti-communisme en zwarte bladzijden in de geschiedenis van de PvdA schreven.

Ja, het was een bontgekleurd gezelschap dat het „*kruisigt hen*” tegen de communisten aanhief, beschikkend over een even gevarieerd instrumentarium — van de slaafse, gelijkgeschakelde pers tot aan de BVD — en bij al deze verscheidenheid opvallend door de volstreekte monotonie van de argumentatie, die niets dan het massaalste bedrog en de meest genadeloze hersenspoeling betekende.

Dwangmiddelen van het anti-communisme

Ik wil niet te lang stilstaan bij de gebruikte dwangmiddelen. Ik noem slechts de wet op de burgerlijke staat van beleg, ik noem het ambtenarenverbod, de broodroof in het particuliere bedrijfsleven, het onthouden van paspoorten aan bekende communisten, het beroven van hun Nederlanderschap in het geval van oud-Spanje-strijders, het weren van communisten uit de colleges van B&W, het buitensluiten van onze raadsleden uit de commissies, de massale antecedentenonderzoeken die nog altijd doorgaan.

Een onverholen cynisme nam de plaats in van eergevoel en menselijkheid, zelfs op plekken waar men zou hopen de meest vrije geesten aan te treffen. Zo werd een belangrijk schrijver als Theun de Vries, evenals anderen, uit de Vereniging van Letterkundigen gestoten.

De meedogenloosheid van het anti-communisme was het Nederlandse kapitaal niet vreemd van huis uit, maar vormt toch in de Nederlandse politieke traditie een vreemd, on-Nederlands verschijnsel. De gevolgen waren dan ook ruïneus voor het hele politiek en geestelijke klimaat, waar intolerantie en gewetensdwang hand in hand gingen met bevriezing van het denken, culturele verarming, uitschakeling van de creativiteit. Hele generaties zijn de pantoffels in gejaagd. De bevolking leed ook materieel veel schade, doordat het anti-communisme de arbeidersbeweging minder weerbaar maakte.

Jammerlijk is de aanblik . . .

En vandaag? Vandaag weten we meer. Nixon, die op „de rattenjacht” zijn politieke carrière bouwde, is als een rat uit het Witte Huis gejaagd en schreef zijn memoires als erkend misdadiger. Maar ook hier kon de werkelijke aard van het anti-communisme niet verborgen blijven.

Jammerlijk is de aanblik van het ridderleger, dat onder valse vrijheidsvlaggen het moeras inreed van de Lockheed-affaires, Menten-affaires, Aantjes-affaires en corruptieschandalen.

Hun hoofdman was de KVP-leider Romme. Zijn mandements-politiek mislukte. Zijn PBO-politiek, die ons land een corporatistische staat moest opleggen, mislukte. Zijn politiek was de vrouw terug te dringen in het gezin en hij maakt nog mee, dat de vrouwenbeweging de heilige huizen van de oude maatschappij omver haalt. Hij wilde De Waarheid sluiten, maar ze breidt uit. Hij onderzocht — ik citeer een vergeeld nummer van het Handelsblad — „de mogelijkheid of wenselijkheid van *verscherpt optreden tegen, subsidair verbod van de Communistische Partij van Nederland*”, maar in de laatste resolutie van het PB van de CPN wordt gemeld, dat onze organisatie het verlies uit de koude oorlog getalsmatig te boven is.

De CPN komt hieruit te voorschijn, niet als een partij wier doen en laten niet vatbaar zou zijn voor een kritische en relativerende benadering, maar wel als de meest vitale component van de arbeidersbeweging, waarvan het voortbestaan verbonden is met de fundamentele toekomstverwachtingen ook van de Nederlandse bevolking, die niet kunnen worden waargemaakt in een maatschappij zonder ander perspectief dan oorlog en ondergang.

Noodzaak van lange-termijn-politiek

In het optreden van de partij vallen naast sterke ook zwakke punten op. Volgens sommige visies beperkte de arbeidersbeweging zich tot het begin van de 70-er jaren in het Westen voornamelijk tot de strijd voor de alledaagse behoeften. De Sowjet-filosoof Sobolew schrijft dit toe aan het defensieve karakter van de strijd van het proletariaat, terwijl de Franse filosoof Althusser het ziet als een stalinistisch kenmerk van de communistische partijen in die periode.

De feiten weerleggen, dat alleen de dagelijkse materiële belangen de CPN bezighielden, of men zou hieronder ook zulke zaken als de strijd

voor vrede, voor de democratie en tegen het kolonialisme moeten begrijpen. Maar wel is waar, dat de inspanningen om te kunnen volhouden — en juist daardoor te kunnen inwerken op nieuwe, bewegende sociale situaties, zich te kunnen storten op nieuwe ideeën — weinig energie en tijd lieten voor een doordachte lange-termijn-politiek. Dit kwam bv. tot uiting in onbegrip voor het ontstaan, het functioneren en de problemen van de „verzorgingsstaat”.

We zien een merkwaardige tegenspraak.

Enerzijds moest onze partij, op zichzelf teruggeworpen, wel denken op lange termijn. Anderzijds was er in de koude-oorlogsperiode weinig of geen inspiratie te vinden in vernieuwende bewegingen in het eigen land, dat politiek gesproken was veranderd in een poollandschap, een ijzige vlakte, waar anti-communisten makkelijk schimpen hadden op een zogenaamde „russificatie” van de communistische partijen.

Enerzijds waren er de voortdurende pogingen om uit de omsingeling van de koude oorlog te breken, zoals blijkt uit het ontwerp-beginselprogram van 1952, de „nieuwe aanpak”, „nieuwe oriëntatie”, waartoe enige malen werd besloten. Steeds als er een zwaluw zichtbaar was aan het internationale firmament, riep onze partij de zomer uit.

En dat is dan opnieuw het anderzijds: haar reacties waren *vaak primair, niet in hun consequenties doorgedacht, niet tot hun conclusies gevoerd*. Maar bij alle vaak abrupte wendingen is er deze grote lijn, dat de CPN altijd de beweging voor nationale en progressieve doeleinden stelde boven het bekrompen egoïsme van andere sectoren van de arbeidersbeweging, die in ontzag voor de macht van de tegenstander steeds *realisme* gelijk stelden aan *capitulatie*.

Volhardende aanwezigheid, geen sectarisme

De sociaal-democratische leiders konden capituleren voor de eisen van Amerika en de concerns — en er als partij, als PvdA, wél bij varen, bekleed met ambtelijke macht, posten en zetels en zendtijd. Aan de CPN stelden de heersende groepen slechts één eis: verdwijnen.

Hoe men ook vrijheid en democratie tot leus van het kapitalisme verhief, er kan geen twijfel over bestaan dat het doel van al deze vrijheidsapostelen was: liquidatie van een zelfstandige politieke partij van de arbeidersklasse, de ontrecting van delen van het volk, het tot tam huisdier maken van de vakbeweging, het uitschakelen van onafhankelijk denken.

Daarvoor moest allereerst die ene partij die tegen de Duitse herbewapening streed, die ene partij die in het parlement tegen de NAVO had gestemd, vernietigd worden om de arbeidersbeweging als geheel te ont-
hoofden.

De introductie, eind '56, van het terrorisme, van het fysieke geweld, goedgekeurd door de leidende politici van de NAVO-partijen, vormde een zichtbaar hoogtepunt, maar geenszins de kern van deze campagne. De kern ervan was de poging de communistische partij te isoleren en zo te ontwortelen — zij heeft immers géén andere voedingsbodem dan het werkende volk waaruit ze is voortgekomen.

In dat licht bezien, was afgeslotenheid het grootste gevaar. Het ging er voor de CPN om, niet als een slak in de schulp van het sectarisme te kruipen, want wie zó beschutting zoekt, heeft alleen maar zichzelf beet. Het ging om een *volhardende aanwezigheid*, in het publiek, in het openbaar, in de legaliteit die kost wat kost gehandhaafd moest worden. Geen geringe opgaaft in een moderne maatschappij, met het moderne, verfijnde, geperfectioneerde staatsgeweld, dat door de communisten zelf gruwelijk is onderschat zolang zij vasthielden aan willekeurige generaliseringen van de omstandigheden waarin de Oktoberrevolutie had plaatsgevonden.

Deze miskenning van de moderne kenmerken van de hoogontwikkelde kapitalistische staat en deze willekeurige generalisering, deze modellering naar een historisch bepaald voorbeeld, kenmerkt een achter ons liggende fase in de ontwikkeling van de communistische beweging.

Ondanks het moderne staatsgeweld kon de partij standhouden door de kracht van de communistische ideeën én door haar betekenis als organisatie. Dát maakt haar tot een vitaal gegeven in de maatschappij, zoals iedereen wel moet erkennen. Dat gegeven kun je niet aflezen aan parlementszetels, het is de partij als organisatie. Versterking dáárvan legitimeert ook een ontwikkeling naar links in de PvdA voor degenen die dat willen. Wie die betekenis van de partij als organisatie ontkent, ontkent ook de mogelijkheden van een ontwikkeling naar links in de sociaal-democratie en stelt zich juist uiterst sectarisch op.

Overdrijvingen en prestige

Duidelijk is, dat de communistische partijen in de kapitalistische landen de koude oorlog niet hadden kunnen weerstaan zonder het hooghouden van de communistische ideeën en organisatiebeginselen, die ons in staat stellen onder alle omstandigheden — ook de moeilijkste — de eenheid

te bewaren, zonder afbreuk te doen aan de noodzakelijke open meningsvorming zonder welke een op verandering gerichte beweging geen toekomst heeft.

Natuurlijk zijn er overdrijvingen geweest, natuurlijk had de koude oorlog een schadelijke uitwerking op het partij-leven, want een kind kan begrijpen wat zo'n situatie vergt van een partij, wat het betekent voor de houding van de communisten en voor de discussie in een partij, die haar mensen moet beschermen.

Per slot hebben wij alleen maar strijd en gemeenschappelijke idealen te bieden.

Laten degenen, die zelf altijd mensen hebben geprest, economisch en geestelijk, laten die dwingelanden zich rustig vrolijk maken over het grote aantal ex-communisten dat ieder NAVO-land telt. Voor ons is het begrijpelijk dat sommigen het spoor bijster raakten. Wij vierden het 60-jarig bestaan ook niet op die bekende tekst: „Die Partei hat immer recht, denn wer kämpft für das Recht, der hat immer recht”. De partij heeft altijd gelijk? Dat is niet onze mening.

Wel, dat zij op essentiële punten overeind is gebleven en haar taak met ere vervult. Wel, dat de mensen die altijd volhielden, bij de bevolking een aanzien en vertrouwen verwierven dat als een kostbare schat geëkoesterd moet worden.

Zo legt het aanzien van onze vertegenwoordigers in het parlement getuigenis af van de kracht en het prestige van een arbeiderspartij, een partij die telkens overeind sprong als men dacht haar een doodklap te hebben uitgedeeld. Het doet denken aan de „Moderne Prometheus” van Henriëtte Roland Holst: „*Machtigen, hier, nog half duizend van uw slagen, hier staan wij weer en verheffen ons weer, tegen U*”.

Strijd tegen liquidatie opende nieuwe tijd

Die essentiële vraag — wel of geen partij? — vormt ook de inzet van de scherpe partijstrijd, die aan het eind van de 50-er jaren leidde tot de afsplitsing en vervolgens verplettering van de zogenoemde Brug-groep.

De strijd voor een nieuwe vakbondspolitiek was de belangrijkste verschijningsvorm, maar de werkelijke inzet was de vraag: heeft een communistische partij perspectief, heeft een communistische partij toekomst, ja dan nee?

Die vraag is beantwoord door de partij, in strijd, met de felheid die daarbij hoort in zo'n situatie.

In dat gevecht tegen de liquidatiepogingen begon voor de partij een nieuwe tijd.

De 60-er jaren zijn voor de CPN buitengewoon vruchtbaar geweest. Er moest met vallen en opstaan een weg worden gevonden in een nieuwe toestand. Er waren ingrijpende veranderingen binnen het imperialisme opgetreden. Er was de gegroeide macht van de socialistische landen, voor iedereen zichtbaar toen de eerste Spoetnik zelfs de ergste militaristen duidelijk maakte dat een oorlog tegen de Sowjet-Unie nog wel begonnen, maar nog niet gewonnen kon worden. Er was bij communisten de erkenning, dat over de socialistische landen illusies hadden bestaan waarmee gebroken moest worden. Er was de groei van de arbeidersklasse, die zich in een langdurig proces over nieuwe lagen van de bevolking uitbreidde. Maar het constateren van een veranderde situatie is één ding, ook voor wie zelf actief heeft bijgedragen aan die verandering. Dan gaat het erom, met vindingrijkheid en durf naar nieuwe oplossingen te zoeken.

Voor een deel moet dat gebeuren in kritiek op het voorgaande, omdat het niet mogelijk is alleen vroegere formules te herhalen.

De partij ging vooraan in een vernieuwingsproces, gaf belangrijke aanzetten daartoe — en zij kón zo reageren, omdat in de strijd tegen liquidatoren ernstige belemmeringen waren weggenomen. Zo brak zij uit de koude oorlog.

Vakbondspolitiek

Het eerste voorbeeld betreft vanzelfsprekend de vakbondspolitiek. Ik heb al gesproken over de illusies van 1945, maar toen deze de bodem waren ingeslagen door de kapitalistische restauratie, toen een ingreep van de reactie en van de Verenigde Staten een fusie tussen EVC en NVV had verhinderd, was de EVC blijven bestaan en steeds meer geworden tot een rem op eensgezind optreden. De arbeidersbeweging als geheel heeft ontzaglijk gewonnen door de communistische politiek van eenheid in het NVV en zij zal nog meer winnen als in het NVV ieder zijn plaats kan innemen in overeenstemming met bekwaamheid en toewijding, ongeacht politieke overtuiging.

Onze actieve stellingname in kwesties van de vakbeweging heeft niet tot doel daar een communistisch stempel op te zetten, maar wel om daarin alles aan te moedigen wat de werkelijke taken van de vakbeweging als strijdorganisatie van de arbeidersklasse wil vervullen. En dat kan óók een kracht voor politieke vernieuwing betekenen en onszelf, in

wisselwerking van ideeën, verrijken met nieuwe inzichten.

De vakbeweging kent nu ook actiecomités. En wie vraagt, wat de CPN betekent uit het oogpunt van machtsvorming, waar in de patronen in ons land de invloed van de CPN zichtbaar is, die moet eraan worden herinnerd, dat de communisten de actiecomités in het politieke en sociale leven hebben geïntroduceerd; actiecomités waarvoor de communisten zijn beschimpt, maar die nu in talloze buurten, bedrijven, maatschappelijke sectoren hun zegenrijk werk doen.

Een voorbeeld, zo geladen met actualiteit dat ik er kort over kan zijn, is de aanzet, die in de 60-er jaren werd gegeven voor een coalitiepolitiek, die pas op ons laatste congres tot volle wasdom kon komen, een politiek gericht op de vorming van een democratisch bondgenootschap om de reactie te verslaan en op te komen voor de verandering van de grondslagen van de economie.

Het was in deze richting, dat de programs voor vernieuwing en uitbreiding van de democratie, de programs voor inperking van almacht van de monopolies, en de wekroepen tot vereniging van de krachten van de arbeidersbeweging, wezen in de jaren van af-ebben van de koude oorlog.

Ik wil nog enkele resultaten noemen van het rusteloze denken en zoeken, waartoe de communisten zich moeten verplichten, naast alle taaie activiteit die zij werkelijk zonder adempauze ontwikkelden in dienst van de werkende bevolking en van de internationale solidariteit.

Een reeks veranderingen

Tot die resultaten behoort de afwijzing van de beperkte visie op kunst en cultuur, zoals die opgeld deed in socialistische landen waar een marxistische kunstbeoordeling in de praktijk was vervangen door onbillijke en onjuiste criteria onder de noemer van „socialistisch realisme”. Tot die resultaten behoort ook de open en geïnspireerde manier waarop vanuit de CPN de zich nog voortdurend ontwikkelende dialoog tussen christendom en marxisme tegemoet is getreden, met het doel die dialoog naar verrijking van kennis, naar positieve uitkomsten te voeren. Daarbij ging het er aan onze kant niet alleen om, af te rekenen met een primitief atheïsme, dat miskent hoe godsdienstige opvattingen een impuls kunnen geven aan maatschappelijk handelen; het ging en gaat er ook om het marxisme — de filosofie van de maatschappijkritiek, het wetenschappelijk fundament van onze partij — verder te ontwikkelen, *als een open systeem.*

En nog een ander, zeer praktisch resultaat van de uitbraak uit bevroren situaties van de koude oorlog wil ik noemen, om aan te geven dat het niet simpel een kwestie van klimaatsverandering is, maar vooral een kwestie van communistische activiteit. Dit betreft de oriëntatie van de politiek inzake de Kamer en de gemeenteraden, op welk terrein gebroken moest worden met doorkankerend tribunisme. Natuurlijk heeft het parlement in beperkte mate de functie van een tribune. Het heeft ook de functie van het legaliseren van de contacten van de partij met de massa. Het heeft de functie van het onderbouwen van de partij-actie. Het heeft de functie *zeer praktisch politiek te bedrijven, combinaties aan te gaan, resultaten te bereiken.*

Nog sterker speelt dit op lokaal niveau, waar wij de bestuurlijke vermogens van onze partij in dienst willen stellen van de gemeenten en samenwerken met anderen. Met als enige voorwaarde dat het is een samenwerking mét en vóór de bevolking, omdat wij ons onder geen enkele omstandigheid zullen laten gebruiken tegen de belangen van hen, die altijd op onze partij kunnen rekenen.

Het is ons niet te doen om een nostalgische terugblik op het verrichte. Maar het is zo vast als een huis, dat de communisten, die alles gaven om hun partij in stand te houden, hun tijd niet verloren; zij streden niet vergeefs; zij legden de basis voor een nieuwe krachtenbundeling.

Het behoud — en sinds de aanvang van de 70-er jaren — de versterking, organisatorisch, van de CPN vormt een centrale factor in het streven naar vereniging van de krachten van de arbeidersbeweging en van alle niet-monopolistische groepen. Dat is bepalend voor de toekomst. Wij hoeven geen moment te aarzelen over de historische betekenis van het feit, dat de democratische vernieuwingsbewegingen, die aan het eind van de 60-er jaren onstuimig de gevestigde orde uitdaagden, door de communisten, zelf midden in deze bewegingen staande, werden begroet als een factor in de strijd voor het socialisme.

Een sinds kort op de universiteiten circulerend manifest, stelt terecht de vraag: „*Waar is de studentenvakbond, optredend voor de belangen van de studenten, die niet in schotschriften, in aanvallen in de raden of in kranten, als communistisch is doodgeverfd?*” Inderdaad, want de communisten legden de verbinding van arbeiders- en studentenbeweging en andere door de ontwikkeling in de maatschappij opgestuwde bewegingen, die uitgaan van de arbeidersklasse in haar nieuwe samenstelling.

Schokken in de internationale communistische beweging

Zo tekenen zich twee grote thema's af uit de beschouwing van onze partijgeschiedenis. De feitelijke, op alle mogelijke gebieden naspeurbare invloed van het bestaan van de CPN, in de zin van machtsvorming, die de gang van zaken in dit land verandert. En het zoeken van nieuwe wegen in veranderende omstandigheden, het telkens onverschrokken overnieuw beginnen, nieuw onderzoek verrichten en nieuwe kansen creëren.

Dat geldt in het binnenland, waar het niet tragisch hoeft te zijn als de partij op een gegeven moment bij verkiezingen een slag incasseert, als zij kritisch reageert en haar banden met de massa weer versterkt.

Het geldt ook internationaal, waar zich in de communistische beweging grote schokken hebben voorgedaan, die een heroriëntering noodzakelijk maakten. Vele communistische partijen zagen uiteenlopende aanleidingen om de steven te wenden: het 20ste congres van de CPSU in 1956, of de breuk tussen de SU en China, of de contra-revolutionaire staatsgreep in Indonesië, of de gebeurtenissen van '68 in Tsjechoslowakije, of de CIA-putsch in Chili. De verandering in de toestand is niet op één moment gekomen.

Wat als schokken aan de oppervlakte komt, wat op die momenten pijnlijk gevoeld wordt door de mensen met een revolutionair bewustzijn, zijn verschijnselen van een langduriger ontwikkelingsproces, dat naar nieuwe samenhangen voert.

In dat proces actief deel te nemen als een internationalistische, revolutionaire partij óf zich te begraven in sectarisme en dogmatisme: die keuze is per slot voor onze partij niet moeilijk geweest. Als je actief wil optreden voor de vrede, heb je de verplichting je internationaal op te stellen, je niet af te sluiten van ontwikkelingen, ook in socialistische landen, maar open te staan voor nieuwe mogelijkheden en positieve verschijnselen. En wetende, welke beperkingen er zijn, tot overeenstemming te komen over gemeenschappelijke actie.

Hiervoor is ook nodig: een realistische beoordeling van de geschiedenis van de socialistische landen, zowel als het gaat om hun successen als om negatieve fenomenen. Het vergt een ernstige beoordeling van zulke verschijnselen in de geschiedenis van de Sowjet-Unie als het stalinisme geweest is, en ook van de gevolgen van de manier waarop Chroestsjow een gehele periode verguisde.

Zoals reeds is opgemerkt, speelde de Stalin-kwestie voor de CPN minder een rol dan bij partijen die nauwe banden met leidende groepen in

de SU onderhielden. Waar het in hoofdzaak gaat om de uitoefening van staatsmacht onder exceptionele omstandigheden, om daarbij gepleegde misdaden ook, moet ertegen gewaarschuwd worden het begrip te veralgemenen tot het koude-oorlogs-verschijnsel van de bevrozing.

Wie alles wat de communistische beweging in haar ontwikkeling geremd heeft — vooral het denken in schema's, de dogmatisering van de theorie — af doet als „stalinisme” maakt het zich wel erg gemakkelijk: grote stappen, gauw thuis.

De CPN reageerde op de Stalin-kwestie op z'n Hollands, door te gaan dwarsliggen. Maar een feit is ook, dat deze benadering ons een tijd lang heeft afgehouden van een eigen, objectieve visie op de SU, een realistische waardering. Daarin is onze partij geremd geweest.

Het is een enorme zwakte, als communisten zich niet interesseren voor het wel en wee van de landen waar het socialisme heeft gezegevierd. Het is een enorme fout als zij zich laten biologeren door de haatcampagnes van de tegenstanders van het socialisme, of door uitlopers van wat wordt aangeduid als stalinisme, zoals tegen het rechtsgevoel indruisende processen.

Intussen verhevigde de Stalin-kwestie begin zestiger jaren wel het voortdurende pogen van de Nederlandse communisten om met eigen, originele visies en autonoom optreden uit de situatie van de koude oorlog te breken.

Het moet grote invloed hebben gehad op de hierboven besproken heroriëntatie, op het benadrukken van de leninistische autonomie, het op de voorgrond stellen van de eigen, niet-aflatende strijd voor de democratische rechten, het zoeken naar bondgenoten in de anti-monopolistische strijd.

De crisis van de zeventiger jaren

Deze weg heeft zij — niet zonder aarzelingen — gevolgd, als een internationalistische partij, die invloed uitoefent en grote verantwoordelijkheden met zich draagt. We kunnen deze zaken behandelen in een geest van vertrouwen en optimisme.

De afgelopen periode van 10, 20 jaar heeft in het teken gestaan van een voortdurende groei van de vredeskrachten en daarvoor heeft ook onze partij geofferd en geknokt.

Ik begon deze beschouwing met de na-oorlogse Amerikaanse politiek. Washington wierp zich op als gendarme van de wereld. En waar liep het

op uit? Het liep uit op de overwinning van Vietnam, een blijvende slag tegen het Amerikaanse politieke systeem.

Het Marshall-plan zou de stabiliteit garanderen van het kapitalistische systeem; hier lagen alle partijen, op de CPN na, in zwijmelende eerbied en beloofden eeuwige dankbaarheid. Hoe lang duurde die eeuwigheid? De wetten van het kapitalisme zelf waren sterker dan de leer.

In plaats van stabiliteit, zijn er de hoogoplopende tegenstellingen in de NAVO en de EEG, die men als vanouds allereerst over de rug van kleine landen en volken als het onze wil uitvechten.

Inplaats van klassenvrede, is er de dagelijks hoger opgehoopte conflictstof tussen kapitaal en arbeid, en verhevigt zich de strijd van de werkers tegen de monopolies.

Inplaats van de beloofde oplossing, door het kapitalisme, van de problemen van materiële schaarste — zoals Den Uyl in de vijftiger jaren verkondigde — is er een groeiende kloof tussen rijk en arm, die door de volkeren van de derde wereld met revoluties overbrugd zal worden.

Het is niet moeilijk te voorspellen, dat in deze maatschappij, die in de zeventiger jaren in de diepste en hevigste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog stortte (een *economische* crisis, maar ook een *ecologische* crisis, een *energiecrisis*, een *grondstoffencrisis*, een *morele* crisis), de democratische opstandigheid van de zestiger jaren nog maar een voorproefje is geweest. Het in eigen hand nemen van bedrijven door de arbeiders, de democratisering aan de universiteiten, de opleving van de vrouwenbeweging: *voorproefjes*.

Tegen ons en zonder ons gaat het niet

En op al deze punten heeft gedurende al deze tientallen jaren de CPN de ideeënstrijd gevoerd, ook met de sociaal-democratie, die zo realistisch was om het kapitalisme te slikken met huid en haar. En zelfs vooraan te gaan in de koloniale oorlogen.

Laten wij ons goed realiseren:

Ook die sector van de arbeidersbeweging is na de tweede wereldoorlog voor een zwart-wit-keuze geplaatst geweest.

Voor de leiding van de PvdA betekende dit, dat er alleen onder de Amerikaanse of Westduitse voogdij, alleen onder het primaat van de concerns, gewerkt kon worden. De hervormingsgezinde tradities van de sociaal-democratie moesten overboord.

Maar die vanzelfsprekendheid, die slaafse aanvaarding, heeft alle grond

verloren. Zou dit ook niet een reden zijn voor de verwarring in de PvdA vandaag de dag?

Zij hebben het land geregeerd, twintig, dertig jaar lang. Wat heeft het opgeleverd aan duurzame veranderingen, van vaste verworvenheden?

Sociaal-democratische regeringen blijken onvoldoende te zijn, die weg heeft gefaald! De CPN is onmisbaar voor het bereiken van socialistische maatschappijvernieuwing. Het is bewezen, dat het tegen ons en zonder ons *niet* gaat. Daarom moet de nalatenschap van de koude oorlog in de arbeidersbeweging, de polarisatie, worden overwonnen.

Zowel voor het bereiken van het socialisme als in het socialisme zijn bondgenootschappen noodzakelijk: *en daarbij behoort het hele erfgoed van de CPN.*

Want de problemen zijn zodanig, dat alleen brede, democratische formaties ze kunnen oplossen — dat is de missie die het jongste, 26ste partijcongres ons heeft meegegeven en die alleen kan worden vervuld door overtuigde mensen, bewust van de eigen mogelijkheden en inzichten, bereid tot open discussie, maar niet bereid zich te laten inpakken of zich te voegen in de ondemocratische patronen van drie-stromenland.

Ontplooiing van de democratie

Misschien is wel het grootste succes van de anti-communistische propaganda in de koude oorlog dit geweest, dat in het denken van aanzienlijke delen van de bevolking de begrippen „communisme” en „democratie” van elkaar werden losgemaakt, *terwijl onze strijd bovenal een democratische strijd is, een strijd voor de universele en permanente waarde ervan.*

Duizendvoudig heeft de CPN de democratie verdedigd. Het politieke leven draagt er de sporen van. Onze partij heeft het stakingsrecht verdedigd, zo hard dat het Stheeman-vonnis werd ingetrokken, de anti-stakingswet niet kon worden doorgevoerd. Zij heeft de evenredige vertegenwoordiging voor ons volk behouden. Zij heeft de „sterke man”, de gekozen minister-president, de Nederlandse Nixon, de weg versperd. Dat is de invloed en betekenis van de CPN, die er niet voor terugschrikt — en er in de toekomst niet voor zal terugschrikken — desnoods alléén de reactie tegemoet te treden. Maar het was een strijd tegen afbraak, voor het behoud van verworven rechten die de monopolies wilden opruimen als hinderlijke obstakels voor machtsuitoefening.

De strijd voor de democratie is *méér*. Het is de strijd voor *méér zeggenschap*, voor beslissingsrecht van de massa's.

Het kapitalisme, door crisis geteisterd, stuurt aan op autoritaire regimens en ondermijnt de democratie; daarentegen is de ontplooiing van de democratie de aangewezen vorm van anti-kapitalistische strijd, de weg naar het socialisme.

Wie maken geschiedenis?

De geschiedenis van onze partij is weinig beschreven, maar daar staat tegenover: ze heeft geschiedenis *gemaakt*.

Het is onmogelijk, in dit bestek zelfs maar een poging te doen een beeld te schetsen van de onophoudelijke, gespannen activiteit van de communisten. Niet in tientallen, maar in honderden stakingen namen zij de kop, organiseerden de eenheid, organiseerden de solidariteit. Ontelbaar zijn de acties, die het denken van ons volk omwoelden en gewone mensen *macht* gaven. Tegen bedrijfssluitingen en werkloosheid, tegen hoge huren en woningnood, tegen rassisme en kolonialisme, voor internationale solidariteit. Tegen de herleving van het nazisme en de rehabilitatie van oorlogsmisdadigers, voor de waarden en tradities van het nationale verzet. Tegen de EDG, tegen de bewapeningskoorts, tegen de neutronbom en voor de vrede. Het is een rijke geschiedenis, die de basis legt voor nieuwe ideeën.

Temidden van de crisis, beroeringen en krampen van de oude maatschappij, zocht zij, uitgaande van het marxisme-leninisme, naar oplossingen die een einde maken aan de absurditeiten en het onrecht van deze maatschappij. En deze geschiedenis is niet gemaakt door de autoriteiten, maar door gewone mensen.

Terwijl in andere partijen alles beschikt lijkt door hogere machten, door het noodlot, of door de tv-camera, is de CPN gemaakt door haar leden, hun werk, hun denken. Misschien is dat in de ogen van sommigen, die zich in de weekbladers zorgen maken over ons theoretisch niveau, niet altijd even briljant geweest. Maar het is wel, waarom het onze partij is, die niemand naar de ogen hoeft te kijken.

Het communisme is niet een *toestand*, maar een streven naar verandering. Dat is een fundamentele gedachte van Marx, die schreef: het communisme is niet een toestand, het is de *werkelijke beweging* in de maatschappij. Daarom ook maakt de arbeidersbeweging in de huidige maatschappijcrisis een periode van heroriëntatie en verandering door, die oppervlakkig weerspiegeld wordt, maar diepgaande oorzaken heeft.

Laten we ons niet vergissen: het gaat om *objectieve* verschijnselen die onze partij beroeren in een situatie, die geen precedent kent.

Zomin als de revolutionaire crisis aan het eind van de Eerste Wereldoorlog, waarin de communistische partijen gevormd werden; zomin als de crisis van de dertiger jaren die eenheidspolitiek *nodig* maakte; zomin als de tweede wereldoorlog die de partij beproefde in de illegaliteit; zomin als de koude oorlog *precedenten hadden in de geschiedenis*. Het is steeds een confrontatie met nieuwe situaties, waarvoor geen recepten bestaan.

De huidige crisis van de maatschappij heeft geen precedent, dus moeten we nieuwe antwoorden vinden. Dat is waar we als partij nu mee bezig zijn, dat bepaalt ons denken over een nieuw partijprogramma, het bepaalt ook heel onze dagelijkse activiteit.

GIJS SCHREUDERS

IPSO